

MASTEROPPGAVE

Emnekode: ST314L

Navn: Lone Lorgen

Hvordan barnehagelæreren kan møte barn med utagerende atferd på en respektfull måte.

How the kindergarten teacher can meet children with challenging behaviour in a respectful way.

Dato: 18.05.2022

Totalt antall sider: 59

Forord

Denne oppgaven markerer slutten på mitt studie innen tilpasset opplæring ved Nord Universitet i Levanger. Det har vært noen lærerike år, men det har også vært utfordrende med tanke på pandemien og situasjonen alle høyere utdanningsinstitusjoner har stått i. Mye har måttet foregå over nett, og det har kort sagt vært en studiesituasjon som skiller seg veldig fra hvordan jeg har vært vant til at undervisningen har fungert tidligere.

Med det sagt ønsker jeg å takke alle forelesere som har gjort overgangen fra fysisk forelesning til nettundervisning enklere å takle. Jeg vil også takke min veileder, Eldar Taraldsen for god hjelp og gode samtaler. Jeg ønsker også å takke alle mine informanter, tusen takk for at dere ville stille til intervju og dele av deres erfaringer med meg. Til slutt vil jeg takke familie og venner som har bidratt med gode råd, samtaler og diskusjoner.

Haramsøy, mai 2022

Lone Lorgen.

Innholdsfortegnelse

FORORD	I
1.0 INNLEDNING	1
1.1 BEGRUNNELSE FOR VALG AV TEMA.....	1
1.2 BEGREPSAVKLARING OG AVGRENSINGER	2
1.3 AKTUELL PROBLEMSTILLING I LYS AV STYRINGSdokumenter	3
1.4 OPPGAVENS DISPOSISJON	4
2.0 TEORETISK TILNÆRMING	5
2.1 UTAGERENDE ATFERD	6
2.1.1 Viktigheten av tilknytning og gode relasjoner mellom barn og voksne	9
2.1.2 Barn som subjekt og lederstil	11
2.1.3 Resiliens, risiko- og beskyttelsesfaktorer.....	12
2.1.4 Tidlig innsats og forebygging	13
2.2 BARNEHAGELÆRERROLLEN	14
2.2.1 Bruners støttende stillas.....	16
2.2.2 Foreldresamarbeid	17
3.0 METODISK TILNÆRMING	18
3.1 VALG AV METODE.....	18
3.2 ESTETISK FENOMENOLOGISK HERMENEUTIKK	20
3.2.1 Filosofisk estetikk, fenomenologi og livshermeneutikk	21
3.3 UTVALG	22
3.4 GJENNOMFØRING	22
3.5 ANALYSE AV DATAMATERIELL.....	23
3.6 ETISKE HENSYN	24
3.6.1 Behov for godkjenning fra Norsk Senter for forskningsdata (NSD)	25
3.7 VURDERING AV STUDIENS KVALITET	25
4.0 FUNN	26
4.1 BARNEHAGELÆRERROLLEN	27
4.2 UTAGERENDE ATFERD	29
4.3 ARBEID MED UTAGERENDE ATFERD	31
5.0 DRØFTING	37
5.1 BARNEHAGELÆRERROLLEN	37
5.2 UTAGERENDE ATFERD	38
5.3 ARBEID MED UTAGERENDE ATFERD	40
6.0 AVSLUTNING	43
LITTERATURLISTE	46
VEDLEGG 1 – INTERVJUGUIDE	49
VEDLEGG 2 – INFORMASJONSSKRIV MED FORESPØRSEL OM INTERVJU	51
VEDLEGG 3 – SAMTYKKESKJEMA	53
VEDLEGG 4 – GODKJENNING FRA NSD	54

1.0 Innledning

I dette kapitlet vil bakgrunn for valg av tema presenteres, samt oppgavens formål og problemstilling. Jeg vil også redegjøre for oppgavens begrensninger, begrepsavklaringer og oppgavens oppbygging.

1.1 Begrunnelse for valg av tema

Barnehagen har vært, og fortsetter å være, en av de viktigste arenaene barn har for å bli kjent med seg selv og sin egen utvikling. Vi i barnehagen har et ansvar overfor alle barn som tilbringer tid hos oss, og i løpet av årene barna tilbringer i barnehagen kan man støte på både gleder og utfordringer. Når utfordringer oppstår er det viktig at vi voksne innehar kunnskaper og kompetanse om de aktuelle utfordringene, og at vi tar de grep som er nødvendige for å sikre en trygg og god barnehagehverdag for barna som opplever dem. Utfordringer kan oppstå i alle lag av et barns utvikling, og graden av vanskelighet vil være forskjellig med bakgrunn i hvem barnet er, hvordan miljøet rundt barnet er, og hvordan voksenpersoner i barnets liv velger å forholde seg til nevnte utfordringer.

En type utfordring som man ofte kan møte på når man jobber i barnehage er utagerende atferd. Denne atferden kan både være verbal og fysisk, og det kan være vanskelig å vite hva som er «rett og galt» å gjøre både for voksne og barn. I løpet av bachelorstudiet og førsteåret på masterstudiet har jeg vært så heldig å få lov til å være ute i praksis i mange forskjellige barnehager og på flere forskjellige avdelinger. I disse praksisperiodene har jeg flere ganger møtt barn som utviser utagerende atferd, og jeg har ofte lurt på hvordan man på best mulig måte skal kunne tilrettelegge for og hjelpe disse barna slik at deres opplevelse av det å være i barnehagen skal bli så god som mulig. De erfaringene jeg har gjort meg i arbeid med barn som utviser utagerende atferd tilsier også at fysisk eller verbal atferd som ikke samsvarer med de sosiale normer samfunnet har utstyrt oss med, kan gjøre sosialt samspill med andre barn vanskelig.

I rammeplan for barnehagen står følgende:

«Barnehagen skal sørge for at barn som trenger ekstra støtte, tidlig får den sosiale, pedagogiske og/eller fysiske tilretteleggingen som er nødvendig for å gi barnet et inkluderende og likeverdig tilbud». (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40).

Med andre ord er vi i barnehagen lovpålagt å ta grep for å sikre et inkluderende og likeverdig tilbud til barn som opplever det å være i barnehagen som utfordrende, uansett når og hvordan utfordringene barna opplever oppstår.

Problemstillingen jeg har kommet fram til er derfor som følger:

Hva er egentlig utagerende atferd? Og hvordan kan jeg som barnehagelærer jobbe for å møte barn med utagerende atferd på en respektfull måte?

1.2 Begrepsavklaring og avgrensinger

For å sikre at min gjennomgang av teori og litteratur knyttet til problemstillingen min vil være hensiktsmessig for mitt arbeid, er det viktig at jeg avklarer hvilke begreper jeg ønsker å støtte meg på og hvilken betydning jeg tillegger dem.

Utagerende atferd

En tendens til å leve ut indre konflikter, impulser eller affekter uten å ta hensyn til situasjon og de konsekvenser væremåten kan ha for andre (Store Norske Leksikon, 2019). Atferd som påvirker og utfordrer omgivelsene den aktuelle personen befinner seg i ved at de utagerer fysisk eller verbalt, for eksempel ved å sparke, slå, nekte å rette seg etter sosialt aksepterte normer og regler og så videre (Holland, 2013, s. 16).

Respekt

Fra latin, *respectare*, «se tilbake; ta hensyn til» (Det Norske Akademis Ordbok, u.å.).

I denne oppgaven kommer ikke fokuset mitt til å være rettet mot en spesiell aldersgruppe. Informantene som er intervjuet i forbindelse med denne oppgaven har lang og bred erfaring fra alle aldersgrupper i barnehagen, derfor mener jeg det vil være mer hensiktsmessig å se på

all erfaringen deres innen temaet i stedet for å limitere dem til å kun skulle fortelle om erfaringer de har i forbindelse med en spesiell aldersgruppe.

1.3 Aktuell problemstilling i lys av styringsdokumenter

I rammeplan for barnehager blir norske barnehagers verdigrunnlag beskrevet i detalj. Her står det blant annet at noen av de viktigste verdiene som skal gjenspeiles i barnehagen er at vi evner å møte individets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse, samt å sikre at barna får ta del i et fellesskap (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7). Barnehagen skal også, ifølge rammeplanen, fremme respekt for menneskeverdet ved å synliggjøre, verdsette og fremme mangfold og gjensidig respekt. Det å kunne lære av hverandre og fremme nysgjerrighet og undring over ulikheter og forskjeller er også en del av barnehagens oppgave, og samtidig skal alle føle seg sett og anerkjent for den de er, slik at vi kan synliggjøre den enkeltes plass og verdi i fellesskapet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9).

Alle disse grunnverdiene er spesielt viktige i arbeidet med utagerende atferd, da det å fremme respekt for mangfold og forskjellighet kan bidra til å gjøre barnegruppas fokus på enkeltbarn med utagerende atferd mindre gjeldende. Å gi barna et trygt sted å utforske og lære om seg selv og andre, slik barnehagen skal, vil være gunstig i arbeidet med utagerende atferd da det skaper trygge rammer for barna.

Det blir også presisert at barnehagen skal gi rom for barnas ulike forutsetninger, perspektiver og erfaringer, og at de i fellesskap med andre skal få utvikle et positivt forhold til seg selv og tro på egne evner, samtidig som de skal møtes med empati og få mulighet til å utvikle egen empati og evne til tilgivelse (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 8).

Barnehageloven §1 omhandler også barnehagens formål, og her blir det presisert at barnehagen i samarbeid og forståelse med hjemmet skal ivareta barnas behov for omsorg og lek, samt fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal også møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi, samtidig som den skal fremme demokrati og likestilling, samt motarbeide alle former for diskriminering (Barnehageloven, 2006, §1). Videre beskriver loven at barnehagen også skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon, og bidra til å utjevne sosiale forskjeller

(Barnehageloven, 2006, §2).

De ansatte i barnehagen bør inneha en viss kompetanse innen utagerende atferd, og håndteringen av situasjoner som kan oppstå som følge av utagerende atferd, for å kunne opprettholde barnehagelovens krav om en helsefremmende og forebyggende funksjon. Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og samtidig motarbeide alle former for diskriminering, og dette er spesielt viktig i forbindelse med arbeid med utagerende atferd.

I Stortingsmelding nr. 19 - *Tid for lek og læring, bedre innhold i barnehagen*, står det i kapitlet om Tidlig innsats presisert at det ligger i barnehagens oppdrag å tilpasse det allmennpedagogiske barnehagetilbudet til barns behov og forutsetninger, også når noen barn har behov for ekstra støtte i kortere eller lengre perioder. Stortingsmeldingen trekker også frem at barn som har behov for ekstra støtte er en sammensatt gruppe, men grunnpilaren i arbeidet med ekstra støtte og tilrettelegging er å gi barna som trenger det et likeverdig tilrettelagt tilbud, og at inkludering i barnehagen også handler om sosial deltakelse (Meld. St. 19 (2015-2016), s. 55).

Stortingsmelding nr. 6 – *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO* påpeker at den viktigste investeringen vi kan gjøre som samfunn er å bidra til at alle barn får en god start. For å få en god start er barna avhengige av et godt møte med barnehagen. Det finnes mange fordeler med gode barnehager, og det er godt dokumentert at det er bra for barn å gå i barnehage så lenge barnehagen holder høy kvalitet. Gode barnehager av høy kvalitet kan blant annet bidra til å styrke barns språkutvikling og redusere atferdsvansker. Barnehager av høy kvalitet har høy voksen-barn-tetthet og godt kvalifiserte ansatte. Viktigheten av at barna opplever trygg tilknytning og gode relasjoner er også nevnt som spesielt viktig da det vil danne grunnlaget for et godt fundament som gjør det enklere for barn dersom de møter mostand senere i livet (Meld. St. 6 (2019-2020), s. 27).

1.4 Oppgavens disposisjon

Oppgaven består av seks delkapitler: innledning, teoretisk tilnærming, metodisk tilnærming, funn, drøfting og avslutning. Hvert av disse delkapitlene vil ha egne underkapitler for at jeg på best mulig måte skal kunne kategorisere mine funn og informasjon jeg mener er viktig for

oppgaven.

Kapittel 1. Innledning inneholder bakgrunnen for mitt valg av tema, presentasjon av min problemstilling, begrepsavklaringer, avgrensinger, samt problemstillingen sett i lys av aktuelle styringsdokumenter.

Kapittel 2. Teoretisk tilnærming inneholder beskrivelse av hvilke kilder jeg har innhentet informasjon fra når jeg har samlet teori til masteroppgaven. I dette kapitlet har jeg også skrevet om utagerende atferd og barnehagelærerrollen.

Kapittel 3. Metode omfatter mitt valg av metode, og hva denne metoden innebærer. Jeg har beskrevet hva som skal til for å kunne kalle undersøkelsen kvalitativ, samt hvordan jeg har gjennomført mine intervjuer og hvilke etiske og personvernrelaterte hensyn jeg har måttet ta stilling til.

Kapittel 4. Funn beskriver hvilke funn jeg har gjort gjennom intervjuene, og vil inneholde mine informanternes uttalelser, erfaringer og syn på temaet jeg har valgt å skrive om.

Kapittel 5. Drøfting inneholder mine egne synspunkt og erfaringer innen valgt tema, samt mine informanternes synspunkt, erfaringer og uttalelser, satt i sammenheng med relevant teori.

Kapittel 6. Avslutning omfatter hva jeg har funnet ut i løpet av intervjuene og tiden jeg har arbeidet med oppgaven og problemstillingen min, om jeg har fått svar på nevnte problemstilling, og hva jeg har lært gjennom arbeidsprosessen med masteroppgaven.

2.0 Teoretisk tilnærming

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for teorien jeg mener er relevant for min studie. Jeg vil ta for meg de ulike teoriene og kildene jeg har innhentet informasjon fra i mitt arbeid med masteroppgaven. For å finne svar på problemstillingen min mener jeg det vil være både hensiktsmessig og nødvendig for meg å lete etter teori som sier noe om utagerende atferd hos

barn og hvordan barnehagelæreren kan opptre støttende og respektfullt i møte med disse barna.

Med bakgrunn i dette har jeg valgt å benytte meg av Vedelers «Sosial mestring i barnegrupper», Askland og Sataøens «Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst», Borges «Resiliens – risiko og sunn utvikling», Nilsens «Spesialpedagogisk hjelp i barnehagen» og Bae og Waastads «Erkjennelse og anerkjennelse». Videre vil jeg ta i bruk Hammerliln, Larsen, Bengtson, Brynhildsen og Ekerens «Om menneskesyn», Hollands «Varig atferdsendring hos barn – krever varig atferdsendring hos voksne», Kvellos «Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner», Webster-Strattons «De utrolige årene – en foreldreveileder», samt Stortingsmeldingene «Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO» og «Tid for lek og læring, bedre innhold i barnehagene». Jeg vil også benytte meg av Öhmans «Det viktigste er å få leke» og Taraldsens «Kjærlighetens vei – grunntrekk i en estetisk fenomenologisk hermeneutikk», Dallands «Metode og oppgaveskriving», Baes «Å se barn som subjekt», Kunnskapsdepartementets «Rammeplan for barnehagen: innhold og oppgaver», Omdals «Den autoritative voksne» og Barnehageloven.

2.1 Utagerende atferd

For å kunne møte barn med utagerende atferd på en respektfull måte vil det være nødvendig for voksne i barnehagen å inneha kunnskap og kompetanse om hva utagerende atferd er og hvordan det kan fortone seg. Det finnes mange måter barn kan utvise en utagerende atferd på, og det er viktig å vite at barns reaksjoner på forhold rundt eller i dem selv vil variere og være individuelle.

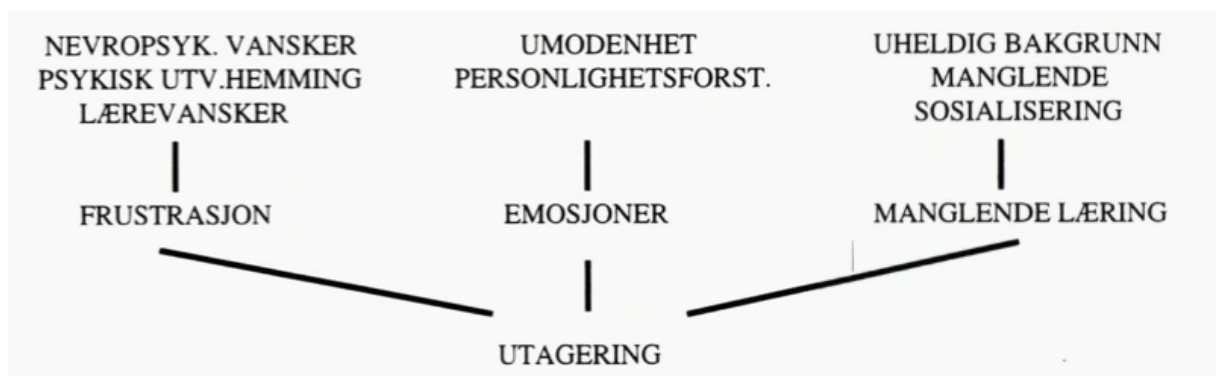
Holland skriver i *Varig atferdsendring hos barn – krever varig atferdsendring hos voksne* at utagerende atferd gjennom tidene har blitt brukt som en fellesbetegnelse for vansker som forekommer i samspillet mellom barn og deres omgivelser. Videre påpeker Holland at sosiale og emosjonelle vansker ofte blir brukt for å beskrive og definere utagerende atferd, men dette er en stor og vid kategori som igjen deles inn i innagerende og utagerende vansker.

Utagerende atferd kan beskrives som atferd som påvirker og utfordrer omgivelsene den aktuelle personen befinner seg i ved at de utagerer fysisk eller verbalt, for eksempel ved å sparke, slå, nekte å rette seg etter sosialt aksepterte normer og regler og så videre (Holland,

2013, s. 16).

Det er vanskelig å finne en bestemt definisjon på begrepet utagerende atferd, og ofte støtter man seg på at utagerende atferd er en type atferd og handlingsmønster som i hovedsak omhandler at personen det gjelder har en tendens til å leve ut indre konflikter, impulser eller affekter uten å ta hensyn til situasjon og konsekvensen deres væremåte kan ha for andre (Store Norske Leksikon, 2019).

Hammerlin, Ekern, Bengtson og Larsen skriver i *Om menneskesyn* at utagering i mange tilfeller kan være et symptom eller en uttrykksform for mange typer vansker, og at vanskene kan strekke seg over hele spekteret fra mangelfull sosialisering til alvorlig personlighetsforstyrrelse (Hammerlin, Ekern, Bengtson & Larsen, 1998, s. 41). Det påpekes også at for å møte utagering er kunnskap om den bakenforliggende vansken nødvendig. Det vil også være viktig å inneha en forståelse av hvert enkelt barn og hva deres utfordringer er. Hvordan man bør møte utagering varierer også fra barn til barn, og i tillegg vil det også kunne variere i forhold til hvert enkelt barn over tid, alt etter hvor de befinner seg i utviklings- eller behandlingsløpet sitt (Hammerlin et.al., 1998, s. 41-42).

Figur 1. Hammerlin, Ekern, Bengtson og Larsens figur illustrerer hvordan utagerende atferd kan oppstå grunnet forskjellige faktorer (Hammerlin et.al., 1998, s. 41).

Webster-Stratton har utviklet programserien De Utrolige Årene (DUÅ) for å kunne gi hjelp til barn og familier som opplever utfordringer knyttet til sosiale eller atferdsrelaterte vansker. De skriver i *De utrolige årene: en veiledning i problemløsning for foreldre med barn i*

alderen 3-8 år at for å unngå at barn med atferdsrelaterte utfordringer kommer i konflikter av mer alvorlig grad senere i livet, er det viktig at barnas atferdsvansker tas alvorlig på et tidlig tidspunkt og at foreldre får mulighet til å motta riktig hjelp. Videre skriver de at 2-3% av barnekullene har atferdsvansker av alvorlig karakter, mens 3-4% av barnekullene har atferdsvansker av mer moderat art, men som likevel er så alvorlige at barn og familie har behov for hjelp (Webster-Stratton, 2000, s. 10).

Ofte inngår utagerende atferd i kategorien psykososiale vansker. Dette blir av blant annet Statped definert som ulike belastninger i miljøet rundt barn og unge som kan påvirke deres psykiske helse og opplevelsen av å passe inn sosialt. Psykososiale vansker kan dreie seg om dårlig oppbygde relasjoner eller svikt i disse, mobbing, endringer i barnets liv eller en kombinasjon av flere forskjellige årsaker. Felles for disse psykososiale vanskene er at de kan komme til syne på mange måter, og noen av de klareste tegnene på at et barn opplever psykososiale vansker er utfordringer knyttet til sosialt samspill, konsentrasjonsvansker, aggresjon eller utagering (Statped, 2019).

Vedeler nevner også utagerende atferd i *Sosial mestring i barnegrupper*. Hun skriver at sosiale og emosjonelle vansker er en fellesbetegnelse for flere ulike typer atferd og sinnstilstander barn kan oppleve, og under denne betegnelsen faller mange termer som for eksempel atferdsvansker, psykososiale vansker og utagerende atferd. Vedeler sier videre at det er vanskelig å si om sosiale og emosjonelle vansker gir uttrykk for et problematisk miljø, eller om disse vanskene oppstår som følge av trekk barnet selv innehar. I flere tilfeller kan det også være snakk om en kombinasjon (Vedeler, 2007, s. 107).

Når man snakker om barn med utagerende atferd vil nok mange i første omgang tenke på fysisk utagerende atferd, da dette er det enkleste å legge merke til. Nilsen har i *Spesialpedagogisk hjelp i barnehagen* tatt for seg hvordan man i barnehagen kan hjelpe barn som viser en aggressiv væremåte, og her understøtter hun Vedelers teori om at vanskene knyttet til regulering og atferd kan knyttes både til miljøet barnet befinner seg i og barnets egne trekk. Nilsen skriver at et barns atferd ofte er et uttrykk for at forholdene rundt barnet viker fra normalen, og ikke er slik de burde være. Det er viktig at man klarer å ha et helhetlig syn på arbeidet med barn med utagerende atferd, og at man ikke blir ensidig i sitt fokus på at

barnets atferd er det som skal reguleres (Nilsen, 2014, s. 159).

Ifølge Vedeler er et av flere karakteristiske trekk hos barn med utagerende atferd at de ofte opplever det som problematisk å innrette seg etter normer og regler. Ytre styring og voksen autoritet kan også oppleves som vanskelig å håndtere for disse barna, og ofte blir de beskyldt for å forstyrre eller ødelegge for andre barn under felles aktivitet og lek (Vedeler, 2007, s. 107). Emosjonell regulering i sosialt samspill med andre er hovedutfordringen for barn med utagerende atferd, og det kan i sin tur føre til at etableringen av en felles forståelse under lek og aktivitet sammen med andre oppleves utfordrende og vanskelig (Vedeler, 2007, s. 108).

2.1.1 Viktigheten av tilknytning og gode relasjoner mellom barn og voksne

I boka *Erkjennelse og anerkjennelse*, skrevet av Berit Bae og Jan Erik Waastad, finner vi et eget kapittel som har fått tittelen *Relasjon som vågestykke – læring om seg selv og andre*. I dette kapitlet går Bae nærmere inn på relasjonen mellom pedagog og barn i en barnehagesituasjon, og viktigheten av kvaliteten på denne. Bae skriver at ettersom flere barn tilbringer mer tid i pedagogiske institusjoner vil det være viktig å forstå mer om hva som skjer i relasjonen mellom pedagog og barn, og at dersom man analyserer denne typen relasjon vil man kunne kaste lys over prosesser som langt på vei overgår barnehagekonteksten og førskolealderen (Bae & Waastad, 1999, s. 33).

Bae skriver også at det er gjort forskning som viser hvilke virkninger relasjonserfaringer kan ha på barn og unges læring, og hvor viktig relasjonsdelen av læringsprosessen er. Noe av det som det derimot finnes mindre kunnskap om og fokus på i forskningen er de vanskelige følelsene og hvordan de kan komme inn og både forstyrre og hindre relasjonsarbeidet (Bae & Waastad, 1999, s. 34). Når man jobber med barn som ofte opplever disse vanskelige og negative følelsene vil de voksnes viktigste oppgave være å tilegne seg kunnskap om hvordan de kan hjelpe hvert enkelt barn å håndtere disse følelsene, men dersom det ikke ligger en god og trygg relasjon i bunnen kan dette arbeidet vise seg å bli enda mer utfordrende. Her vil begrepet medlæring kunne bli sentralt, og også dette begrepet nevnes i kapitlet Bae har skrevet.

Medlæring er en læringsform hvor det parallelt med bevisst formidling av verdier og kunnskap vil skapes en forutsetning for hvordan individet som det kommuniseres med vil se på seg selv i fremtidige lærings situasjoner. Tankegangen innen medlæring er at man som pedagog overfører verdier gjennom den måten man er og kommuniserer på. Altså kan man si at medlæring er et biprodukt av kommunikasjonsprosesser mellom pedagog og barn (Bae & Waastad, 1999, s. 35).

Pedagogens forventninger til seg selv, samt dens syn på voksenrollen, vil også spille en vesentlig rolle i forbindelse med hvordan man handler i relasjon til barna man møter. Måten vi handler på i møte med barn er i stor grad preget av tidligere sosialiseringserfaringer og medlæringsprosesser vi tidligere har tilegnet oss i forbindelse med familie, utdanning og yrkespraksis, og mye av dette vil kunne være det man kaller *taus kunnskap*. Det vil si; kunnskap man besitter, men som er uartikulert eller ureflektert. Ofte er denne typen kunnskap omtalt med positivt fortegn, men Bae viser også til at forskningen om taus kunnskap også har vært mye kritisert fordi det tas lite hensyn til den tause kunnskapen som kan fungere negativt (Bae & Waastad, 1999, s. 35-36).

Mennesker har i følge Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad to enkle, grunnleggende behov; behov for beskyttelse og omsorg, samt behovet for å undersøke og mestre verden. Dersom begge disse behovene blir oppfylt, vil man kunne danne et grunnlag for både trygghet og livsglede, og nettopp å føle seg trygg og finne glede i livet er noe av det første mange tenker på når man snakker om tilknytning (Brandtzæg, Torsteinson & Øiestad, 2015). Askland og Sataøen beskriver tilknytning som det følelsesfargede båndet som knytter barn til ett eller flere mennesker (Askland & Sataøen, 2014, s. 61).

«Den som har erfart trygg tilknytning i oppveksten, har større sjanser for å utvikle gode mentaliserende evner. Den trygge tåler å være usikker, og kan folde ut sin nysgjerrighet overfor andre. Når tryggheten åpner for undring og flere perspektiver, kan vi forstå bedre, og således bli enda tryggere. Det er en god sirkel.» (Skårderud, sitert i Askland & Sataøen, 2014, s. 62).

2.1.2 Barn som subjekt og lederstil

I møte med barn generelt er det viktig å kunne se dem som subjekter, og det kan være spesielt viktig å huske dette i møte med barn som utagerer, da utageringen kan ha ulike forklaringer og uttrykkes ulikt fra barn til barn. I *Å se barn som subjekt* skriver Berit Bae at synet vi har på barn og oppdragelse stadig er i endring. I nyere tid har man begynt å se barn som subjekt i større grad enn før, og de er ikke lenger objekter som vi kan påvirke og forme. Forskning viser også at helt fra de er små er barn sosiale vesener, og nonverbal kommunikasjon og kroppslige handlinger blir benyttet for å søke og skape relasjoner til andre mennesker. Dersom vi skal kunne skape gode og konstruktive dialoger og samhandlingsmønstre, er vi avhengige av at barnas omsorgspersoner er i stand til å se og tolke de kroppslige og nonverbale signalene barna sender (Bae, 2007).

I en portugisisk undersøkelse hvor det ble gjennomført intervjuer med barn i femårsalderen om hvordan de blir behandlet når de har gjort noe som ikke er tillatt, skriver Bae at det skilles mellom to ulike reaksjoner barna møtes med når de har overtrådt grenser. Den første reaksjonen er at barna blir møtt med samtale og forhandling rundt det som har skjedd, og på denne måten gir man barna mulighet til å fortelle fra sin egen synsvinkel. Den andre reaksjonen, som står i sterk kontrast til den første, er at barna kan bli møtt av straff i enten verbal eller fysisk form, og det kan for eksempel dreie seg om å få kjeft, bli utestengt fra et fellesskap eller lignende (Bae, 2007).

Måten vi møter barn som utfordrer vårt syn og krysser våre grenser for hva som er greit eller ikke er særs avgjørende for hvordan de opplever hver enkelt av oss som voksne og omsorgspersoner. Selvsagt er man nødt til å si fra dersom et barn gjør noe som ikke er innenfor det vi mener er greit, men det er veldig viktig å tenke over måten vi sier fra på. Forskjellen på en *autoritær* og en *autoritativ* voksen er noe som ofte blir diskutert og snakket om i barnehagen, og i Omdals artikkel *Den autoritative voksne* beskrives dette nærmere.

Dersom man har en *autoritær* lederstil, vil man opptre på en måte som utviser høy grad av kontroll, men lite varme. En voksenperson med denne lederstilen vil også forvente at barna føyer seg og gjør som de får beskjed om. Dersom barn overskrider grenser og bryter reglene man har laget, ser man også at voksne med denne typen lederstil tar i bruk straffetiltak, og

drøftinger og samtaler med barna er nærmest fraværende (Omdal, 2014). I barnehagen ønsker man å opptre som en *autoritativ* voksen. Det vil si at man som voksenperson etterstreber en positiv form for kontroll, hvor man setter tydelige grenser og viser at man har klare forventninger til barna. Grunnelementene som omhandler kontroll er de samme som i en autoritær lederstil, men dersom man setter dette i sammenheng med omsorg, varme, aksept og respekt vil man oppnå en autoritativ lederstil. Omdal skriver også at barn i større grad vil ha et bedre utgangspunkt for å kunne lære de normene og reglene dagens samfunn anser som sosialt aksepterte og korrekte dersom de møter autoritative voksne som lytter til deres behov, utøver voksenkontroll og samtidig tenker på fellesskapets beste (Omdal, 2014).

2.1.3 Resiliens, risiko- og beskyttelsesfaktorer

Resiliens er et begrep som ofte brukes når man skal beskrive hvordan et menneske har klart seg gjennom vanskelige perioder i livet. Barn kan også omtales som resiliente, og ofte kan det ha en sammenheng med hvordan barn har taklet utfordringer i oppveksten hvor miljøet rundt barnet eller indre aspekter ved barnet selv, som for eksempel diagnoser eller generell psykisk uhelse, har opplevdes som spesielt utfordrende. Man kan med andre ord si at det mest beskrivende ordet for resiliens er motstandsdyktighet. Borge omtaler i sin bok *Resiliens – risiko og sunn utvikling* resiliens som robusthet, utholdenhet, seighet og motstandskraft, og skriver at resiliens hovedsakelig dreier seg om å evne å fungere godt på tross av at man har erfart å leve i alvorlig risiko (Borge, 2018, s. 11).

Begrepet risikofaktor brukes når man skal beskrive faktorer et barn kan oppleve i livet som øker faren for utvikling av vansker. Dette er faktorer som kan finnes i barnets familie, i barnet selv eller i dets ytre rammer, og kan for eksempel være knyttet til omsorgssvikt, rusmisbruk i nær omkrets, utestenging fra fellesskap med jevnaldrende, brudd i nære relasjoner, generelt forsinket utvikling, utrygg tilknytning til nære voksenpersoner (for eksempel foreldre, ansatte i barnehagen eller andre personer i nær omkrets) eller diagnostiserte sykdommer eller psykiske lidelser (Kvelling, 2015).

Motsatsen til risikofaktorer er beskyttelsesfaktorer. Dette er et begrep som brukes for å beskrive faktorer som minsker reksjonene som ville kunne føre til vansker, og disse faktorene blir også ofte kalt mestringsfaktorer. De skaper utviklingsmuligheter i møte med utfordrende

og vanskelige situasjoner i livet, og også disse faktorene kan finnes i barnets relasjoner eller i barnet selv. Eksempel på beskyttelsesfaktorer kan være aldersadekvat utvikling på samtlige kompetanseområder, følelsen av tilhørighet i fellesskap med jevnaldrende, nære voksenpersoner med god omsorgsutøvelse og tilpasningsdyktighet i barnehage og skole. Summen av risiko- og beskyttelsesfaktorer utgjør resiliens. (Kvello, 2015).

Borges begrunnelse for hvorfor vi burde lære om barns resiliens og risiko omhandler i stor grad at innsikt i resiliens og psykisk motstandskraft kan gi oss retningslinjer for mer effektiv hjelp til alle, og spesielt de barna som ikke evner å utvikle resiliens. Samtidig mener hun at ansatte i barnehagen som innehar kunnskap om hva som fremmer og skaper resiliens vil kunne skape gunstige forhold for alle barn. Hun skriver også at vi må bli flinkere til å iverksette de riktige tiltakene for barna som behøver det, og også i arbeidet med det vil kunnskap om resiliens være nyttig (Borge, 2018, s. 35-36).

2.1.4 Tidlig innsats og forebygging

Stortingsmeldingen *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO* åpnes med en innledning hvor Kunnskapsdepartementet og regjeringen skriver at alle barn fortjener en god start, og for å kunne sikre at barn og unge skal få mulighet til å lære, leke, utvikle seg og oppleve mestring, er trygge rammer ytterst viktig. De poengterer også at trygge barn som trives, lærer bedre. For å skape så små forskjeller som mulig, og samtidig ivareta like muligheter for alle, er det nødvendig med gode barnehager og skoler som løfter alle barn uavhengig av deres bakgrunn, og for at alle skal kunne nå sine drømmer og ambisjoner ønsker regjeringen å satse tungt på tidlig innsats og inkluderende fellesskap. (Meld. St. (2019-2020), s. 7).

Statped skriver at det er viktig at vi fanger opp de barna som trenger noe ekstra så tidlig som mulig. Dessverre er det slik at mange opplever at det likevel går for lang tid før de mottar hjelpen de trenger. Med tidlig innsats kan man forebygge skjevutvikling, sosiale vansker, lærevansker, frafall i skolen og unngå å havne utenfor arbeidslivet. Statped påpeker også at de fleste barn som har særskilte behov blir fanget opp tidlig i hjelpeapparat og barnehage. Mindre vansker og utfordringer ofte ikke blir oppdaget like lett, men det betyr ikke at tidlig innsats er mindre viktig for barn med mindre vansker (Statped, u.å.).

Stortingsmelding nr. 6 (2019-2020) beskriver også hvordan forskning viser at de erfaringene et barn gjør seg allerede fra ettårsalderen er med på å danne grunnlaget for deres selvregulering. Det vil med andre ord si at barnas evne til blant annet å samarbeide, følge regler, være oppmerksomme og kontrollere impulser formes og utvikles allerede fra særs tidlig barndom, og dette er egenskaper som er viktige for barnas utvikling og læring. Kommunikasjon, relasjon og samspill med omsorgspersoner er spesielt viktig for barna i denne perioden, og er avgjørende for den videre utviklingen. (Meld. St. (2019-2020), s. 22).

.....

2.2 Barnehagelæreren

For å kunne vise respekt i møte med barn med utagerende atferd er det viktig at barnehagelæreren er bevisst på egne holdninger, samt hvordan det er forventet at man skal møte barn og hva man er pålagt gjennom gjeldende lover og regler for barnehagen. Barnehagelæreren ansvar som ansatt i barnehagen vil være å skape en god og trygg barnehagehverdag og et fullverdig tilbud for alle barn, uavhengig av bakgrunn eller andre forutsetninger. Barnehagene har en rammeplan å forholde seg til, og i denne står alle krav barnehagene er lovpålagte å oppfylle for å kunne kalle sitt tilbud fullverdig. Den aktuelle rammeplanen inneholder et eget delkapittel som omhandler barnehagens formål og innhold, og i dette kapitlet beskrives hvilke krav som stilles til ansatte i barnehagen.

Det første som står spesifisert i rammeplanen er personalets ansvar for å ivareta barnas behov for omsorg. Kunnskapsdepartementet skriver at omsorg er en forutsetning for at barn skal trives og føle seg trygge i barnehagen. I tillegg kan fokus på omsorg for barna bidra til utviklingen av empati, tillit til seg selv og andre, samt opplevelse av mestring, glede, samhold og respekt (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19). Videre sier rammeplanen at barnehagen skal være en arena som fremmer danning. Her er personalets ansvar for å sørge for at barn får ta del i meningsfulle opplevelser, legge til rette for utvikling av egen identitet og positiv selvforståelse, samt synliggjøring av ulike behov, meninger, perspektiver og fremheving av mangfold og ulikheter som grunnlag for læring spesifisert (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 21). Ansatte i barnehagen har også et særlig ansvar for å sørge for et inkluderende fellesskap, støtte barns initiativ og legge til rette for at de skal få utvikle tiltro til egne evner, sørge for at

alle barn får ta del i mestringsopplevelser, samt støtte barns initiativ til samspill og mulighet til å oppleve fellesskap og vennskap med andre. Personalet skal også legge til rette for at barna skal få lære å ta andres perspektiv, støtte barna i å sette egne grenser og respektere andres grenser, bidra til positiv konfliktløsning og ikke minst forebygge, stoppe og følge opp alle former for mobbing, utestenging, uheldige samspillsmønstre og krenkelser (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 22-23).

Vedeler skriver at barns forhold til foreldre og andre voksne alltid vil være preget av at relasjonen går innunder et visst hierarki. Som voksen innehar man en type makt og status overfor barn og unge, utelukkende fordi man er voksen, som kan komme til syne på forskjellige måter. Vedeler mener også at dette kommer særlig til syne ved møter mellom voksne og barn med særskilte behov, og at det da er ekstra viktig at voksenpersonen i relasjonen viser utvidet toleranse, forståelse og aksept for barnets særskilte behov, samt avvikende eller upassende atferd (Vedeler, 2007, s. 15). Videre påpeker Vedeler også at noe av det viktigste de voksne i barnehagen kan gjøre er å være gode forbilder for barna når det kommer til konfliktløsning, og bidra til en sunn balanse mellom å meglings mellom barna og det å la barna løse konfliktene på egenhånd (Vedeler, 2007, s. 89).

Hammerlin et.al. skriver at barns utvikling alltid skjer i fellesskap med andre, og at institusjonens, i vårt tilfelle barnehagens, primære arbeidsoppgave er å legge til rette for at hvert enkelt barn skal kunne jobbe med sin egen utvikling og lære seg selv å kjenne. Utviklingen er i følge dem en kombinasjon av gjensidig påvirkning, eller utveksling mellom enkeltindivids egenskaper og miljømessige forhold, over tid. De beskriver også det de mener er den voksnes viktigste egenskaper i møte med barn, og det å være oppmerksomme og sensitive voksne som er følelsesmessig tilgjengelige for barna nevnes som viktig, i tillegg til engasjement rundt barna, forventningene som stilles til barna, samt hvilket syn man har på barneoppdragelse (Hammerlin et.al., 1998, s. 34).

I møte med utagerende barn nevner også Hammerlin et.al. at utagering ofte er oppførsel og atferd som kan se umotivert ut for voksne, mens barn vil kunne finne et mønster og i større grad kunne forutse når utageringen vil finne sted. Å finne mønster i utageringen barna utviser vil kunne gi voksne en følelse av kontroll og forutsigbarhet, og det vil gjøre det lettere å takle

situasjonene som oppstår med utagerende atferd på en måte som kan gi barna muligheten til å arbeide med sin egen utvikling. På den måten unngår man opplevelsen av å føle seg maktesløs og hjelpeløs, som lett kan oppstå når utagerende atferd får utløp under det som kan virke som helt uprovoserte forhold (Hammerlin et.al., 1998, s. 42).

2.2.1 Bruners støttende stillas

I Askland og Sataøens *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst* skriver de at stødige og tilstedeværende voksne er spesielt viktig for barn som opplever utfordringer og vansker i forbindelse med egen atferd, og at Wood, Bruner og Ross var blant de første til å ta i bruk begrepet *støttende stillas* som et pedagogisk og didaktisk hjelpebegrep. Teorien som omhandler støttende stillas er i stor grad tilknyttet Vygotsky og virksomhetsteorien, og Bruner har slik gitt pedagogisk nyttig innhold til Vygotsky teori om den nærmeste utviklingssonen ved begrepet «scaffolding», som på norsk ofte oversettes til stillasbygging. Stillasbyggingen vil i denne sammenhengen dreie seg om å sammenfatte og bygge videre på alle de faktorer som for et menneske kan virke støttende i møte med utfordringer eller vansker, og som bidrar til å gjøre mennesker i stand til å klare oppgaver de ellers ikke ville klart alene. Det vanligste er å ta i bruk andre mennesker som stillas, både voksne og andre barn kan ha denne oppgaven, men også modeller, instruksjoner, bøker, retningslinjer kan fungere som stillas (Askland & Sataøen, 2014, s. 208).

Öhman nevner også Bruner og hans teori om «scaffolding» i *Det viktigste er å få leke*. Hun påpeker at det støttende stillaset er noe som står til barns disposisjon og rådighet, og at de selv kan velge om de ønsker å benytte seg av det eller ikke. Tanken er at støtten skal starte i barnas egne lekeprosjekt, altså at støtten skal skje med utgangspunkt i barnas egne tanker og idéer, og at den skal bidra til å utvikle og utdype barnas aktivitet (Öhman, 2012, s. 53).

Greenfield (sitert i Askland & Sataøen, 2014) har laget sin egen inndeling av det han mener er de fem hovedegenskapene til et støttende stillas. De er som følger:

1. Støtter opp under motivet til den som får tilbudet om stillaset.
2. Fungerer som et redskap for barnet.
3. Det utvider rekkevidden og området for handlingene.
4. Det setter barnet i stand til å utføre oppgaver som det ellers ikke kan make.

5. Det blir brukt utvelgende, som hjelp når barnet trenger det – stillaset er tilgjengelig etter behov.

Mange vil nok oppfatte dette som en liste over dagligdagse behov man forventer at barn skal få dekket, men Askland og Sataøen påpeker at poenget med et støttende stillas er at det skal kunne ruste barna og fremme deres selvtillit i situasjoner de opplever som utfordrende. På den måten vil stillaset over tid bli overflødig. Hovedformålet til et støttende stillas er at barnet skal kunne lære å håndtere utfordrende situasjoner på en god måte, og kunne bruke stillaset som en pedagogisk støtte i sin læringsvirksomhet (Askland & Sataøen, 2014, s. 208).

2.2.2 Foreldresamarbeid

Som ansatt i barnehagen har man også et ansvar for å opprettholde kontakt og godt samarbeid med barnas foreldre og eventuelt andre omsorgspersoner. Rammeplanen for barnehager understreker viktigheten av et godt samarbeid i sitt delkapittel som omhandler samarbeid mellom hjem og barnehage. Den viser til at barnehagen skal legge til rette for foreldresamarbeid og god dialog med barnas foreldre, og at foreldresamarbeidet blant annet skal skje på individnivå (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 29).

I Barnehageloven står det også at hver barnehage skal ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg, nettopp for å sikre et godt samarbeid med barnas hjem. Foreldrerådet skal bestå av foreldrene til alle barna, mens samarbeidsutvalget skal være et rådgivende, kontaktskapende og samordnende organ som består av foreldre og ansatte i barnehagen, fordelt på likt representerte grupper (Barnehageloven, 2006, §4). Utover dette samarbeides det som sagt på individnivå, hvor foreldresamtaler og møter med barnas foreldre eller foresatte skjer enten etter møteplan, eller ved behov dersom det skulle oppstå utfordringer en eller begge parter ønsker å diskutere.

For at barna skal oppleve trivsel og læring, samt styrke sin sosiale funksjon og utvikling er et godt samarbeid mellom barnehagen og hjemmet avgjørende. Dersom det er snakk om barn med særskilte behov, er det også særskilt viktig at foreldresamarbeidet opprettes og kommer i gang så tidlig som mulig. Dersom man kommer i gang med samarbeidet tidlig, og det oppleves som en positiv samhandling preget av gjensidighet hvor man er åpen for dialog, vil det kunne bidra til å begrense de bekymringene mange foreldre kan møte og oppleve når det

dreier seg om deres barns trivsel og fungering i barnehagen. For barn med særskilte behov er det spesielt viktig at barnehagen og de ansatte er forberedt på og i stand til å ta i mot barnet og de behovene barnet måtte trenge (Nilsen, 2014, s. 34-35).

Det finnes både foreldre som synes at barnehagen er vanskelig å samarbeide med, og barnehager som synes at foreldre kan være vanskelige å samarbeide med. I møte med foreldre og samarbeid i barnehagen er det de ansatte i den aktuelle barnehagen som er den profesjonelle parten, og dermed er det deres ansvar å legge til rette for et godt samarbeid, uansett hvilket syn man måtte ha på foreldrene. En stor del av arbeidet med foreldresamarbeid omhandler relasjonsbygging, og man må etterstrebe å bygge opp en tillit og trygghet mellom seg selv som ansatt og foreldrene man møter hver dag (Foreldreutvalgene, 2021, 08:02-08:51).

3.0 Metodisk tilnærming

Når man skal gjennomføre et forskningsprosjekt finnes det mange ulike metoder man kan benytte seg av for å samle relevant informasjon og data. Kvantitative metoder gir svar i form av data i målbare enheter, og ved bruk av denne typen metoder går man i bredden for å finne svar på forskningsspørsmål. Man vil kunne hente et lite antall opplysninger fra flere enheter. Kvalitative metoder tas i bruk når man ønsker å innhente en større mengde informasjon fra få kilder, og denne typen metoder er mer dyptgående enn kvantitative metoder. Kvalitative metoder vil også brukes for å finne svar på aktuelle spørsmål som ikke kan måles eller tallfestes (Dalland, 2017, s. 52). Etersom det jeg er ute etter å undersøke i min oppgave er mine informanters erfaringer og opplevelser i forbindelse med arbeid med utagerende atferd, føles det naturlig for meg å velge en metode som gjør det mulig for meg gjennomføre en kvalitativ studie.

3.1 Valg av metode

For å finne svar på min problemstilling ønsker jeg å ta i bruk en kvalitativ forskningsmetode. Bacheloroppgaven jeg skrev da jeg studerte for å bli barnehagelærer var basert på kvalitative intervjuer, og jeg fikk gjort meg mange gode og verdifulle erfaringer i løpet av tidsrommet jeg

brukte til å finne og intervju informanter. Nettopp disse erfaringene har gjort at jeg ønsker å ta i bruk kvalitative intervjuer også i masteroppgaven, men denne gangen med et annet fokus.

Da jeg leste meg opp på de klassiske forskningsmetodene som ofte blir anvendt i denne typen forskningsprosjekter merket jeg fort at jeg syntes det var vanskelig å finne en metode som passet til det prosjektet jeg ville gjennomføre. Hovedfokuset mitt har vært å gjennomføre en kvalitativ studie, og jeg avgjorde derfor tidlig at jeg ønsker å kun se på metoder som samsvarte med mitt hovedfokus. Vi har gjennom forelesninger på universitetet fått god innføring og oversikt over hvilke metoder man kan benytte, og jeg har vurdert bruk av mange av disse metodene.

Min første tanke var at fenomenologi ville være relevant for mitt arbeid, siden dette er en metode som tar utgangspunkt i menneskers subjektive opplevelser av forskjellige hendelser og situasjoner. Jeg har i mange tilfeller vært mer opptatt av hva som foregår på et menneskes innside, snarere enn hva som foregår på utsiden og rundt dem. Mitt ønske var å kunne jobbe mer filosofisk, og valget falt derfor på en metode som gjorde at jeg nettopp kunne se på informantenes subjektive opplevelser. Fenomenologien er i stor grad en form for bevissthetsfilosofi, og den har flere subkategorier, for eksempel beskrivende psykologisk fenomenologi og hermeneutisk fenomenologi.

Både beskrivende psykologisk fenomenologi og den grunnleggende hermeneutiske fenomenologien ble for min del fort forkastet da jeg gikk mer i dybden på hva de faktisk innebærer, da jeg opplevde disse forskningsmetodene som for restriktive til at de passet mitt forskningsprosjekt. Min problemstilling er som nevnt hvordan barnehagelæreren kan møte barn med utagerende atferd på en respektfull måte, og mitt ønske og min motivasjon for å gjennomføre en studie basert på nettopp dette temaet, er et resultat av mitt ønske om å vise omsorg for de barna jeg møter i mitt yrke som barnehagelærer.

Jeg har bestemt meg for at i min oppgave føles det naturlig å ta utgangspunkt i fenomenologien og hermeneutikken, og undersøke hvilke erfaringer barnehagelærere har gjort seg i forbindelse med mitt tema og min problemstilling. Med bakgrunn i dette har jeg valgt å bruke estetisk fenomenologisk hermeneutikk som metode for undersøkelsen min.

3.2 Estetisk fenomenologisk hermeneutikk

I *Kjærlighetens vei – grunntrekk i en estetisk fenomenologisk hermeneutikk* beskriver Taraldsen estetisk fenomenologisk hermeneutikk som en tilnærming for for forståelse, snarere enn en «metode». I hovedsak får gå denne tilnærmingen ut på at forskere og praktikere gjennom møter med andre mennesker skal kunne finne sannheten. For å kunne anvende denne typen tilnærming vil man ikke kunne stå på utsiden av dialogen og kun observere den, men ved selv å delta vil man i fellesskap kunne komme fram til svarene og sannheten. Gjennom fortrolige samtaler med andre mennesker, undring og nærvær, vil vi kunne komme fra til det vi søker når vi tar i bruk denne tilnærmingen – sannheten om den andre (Taraldsen, 2022, s. 23-24).

Gjennom å ta i bruk denne tilnærmingen er det jeg i hovedsak søker ikke en fasit som kan besvare problemstillingen min, men snarere en erfaringsutveksling med mennesker som har jobbet mye med temaet og opplevd mye knyttet til det å møte barn med utagerende atferd. Taraldsen skriver også at åpen undring er en viktig del av tilnærmingen, og at dette ikke er en teknikk eller en kompetanse, men snarere en holdning og evne som man over tid kan øve opp. Å betegne denne åpne undringen som foregår mellom to mennesker, som sammen skal forsøke å finne sannheten gjennom erfaringsutveksling, samtale mener han at er ytterst viktig. Og slike samtaler krever en god atmosfære med varme, humør og nysgjerrighet. Slik mener Taraldsen at mulighetene for en god samtale vil åpne seg (Taraldsen, 2022, s. 27).

Problemstillingen min har sitt utspring i mitt ønske om å vise omsorg for barna jeg møter i hverdagen min som barnehagelærer. Taraldsen skriver at det er gjennom samtale og forståelse av hverandre at man virkelig viser frem sin omsorg. Han beskriver i midlertid den omsorgen han omtaler som evnen til å leve seg inn i og se muligheter i det samtalepartneren uttrykker som helt normalt for sitt eget liv. Videre sier han at det er når vi klarer å tenke at menneskers atferd kan være et uttrykk for dårlige livsbetingelser, og vi evner å se situasjonen fra andre perspektiv enn vårt eget, at vi kan bytte ut fordømmelse med forståelse (Taraldsen, 2022, s. 28).

Taraldsen beskriver også de ulike komponentene som inngår i estetisk fenomenologisk hermeneutikk, og han har delt tilnærmingen i tre hoveddeler; filosofisk estetikk, fenomenologi og livshermeneutikk.

3.2.1 Filosofisk estetikk, fenomenologi og livshermeneutikk

I følge Taraldsen omhandler den filosofiske estetikken at mennesket besitter en iboende framoversøkende livsanskuelse, og at man søker mot det Aristoteles betegnet som menneskets høyeste gode. Menneskets søken bunner i at man søker *bort* fra noe man ikke ønsker, og *mot* noe man heller ønsker. Uten at man nødvendigvis er bevisst på det, hverken i talen eller tanken, er tanken og håpet om å finne det man innerst inne ønsker å få ut av livet, inngravert i oss. Taraldsen nevner også at det estetiske perspektivet er viktig i for skolekulturen, og at elever som ikke opplever seg selv som verdifulle eller elsket ikke vil ha den samme drivkraften for å fortsette å utvikle lærelyst for å jobbe mot en god utvikling (Taraldsen, 2022, s. 26).

Taraldsen skriver også at fenomenologien som går innunder denne formen for forskningsmessig tilnærming baserer seg ikke utelukkende på det håndfaste, kategoriale og systematiske, men heller på det som avdekkes gjennom å la inntrykk møte erfaringer, og på denne måten forstå oss på den andre ved å la gjenkjennelser fra egne erfaringer bli vekket til live gjennom dialog. Vår forståelse av andre bunner egentlig i å kunne forstå oss selv, vi forstår med andre ord den andre på oss selv (Taraldsen, 2022, s. 26).

I forbindelse med livshermeneutikken skriver Taraldsen at sann forståelse alltid må være meningsorientert, og at sannheten bare måles inn mot den helhetlige sammenhegnende betraktning. Innen i kroppen vår et sted finnes en smeltegryte hvor vi samler alle erfaringer, og ved å ta med det vi forstår stykkevis og delt inn hit, samle våre erfaringer og vår forståelse av ulike temaer, slik finner vi vår nåtidige helhetsforståelse. Sannheten kan vi i følge Taraldsen bare finne dersom alt er satt inn i sin rette sammenheng, og det er denne rette sammenhengen, som er dypt personlig, vi som forskere må søke (Taraldsen, 2022, s. 26-27).

3.3 Utvalg

For å finne svar på problemstillingen min gjennomførte jeg kvalitative intervjuer med tre informanter. Disse informantene jobber alle som barnehagelærere i ulike barnehager, og med barn i ulike aldre. To av barnehagene var kommunale, mens en var privat. Jeg foretok det Dalland kaller et strategisk valg, da jeg valgte ut mine informanter basert på hvilke kunnskaper og erfaringer de hadde innen temaet jeg hadde valgt meg, samt hvor godt jeg trodde de ville være i stand til å svare på spørsmålene mine (Dalland, 2017, s. 74). Jeg ville også forsøke å få en viss spredning og bredde i mitt utvalg av informanter, og ønsket derfor ulik alder, fartstid i barnehagen og ulikt kjønn på mine informanter. Jeg endte til slutt opp med et utvalg med en aldersspredning på ca. 25 år (alder 25-50 år), en av informantene mine var forholdsvis nyutdannet mens de andre hadde jobbet 20 år eller lenger i barnehage, og jeg hadde både menn og kvinner blant informantene mine.

3.4 Gjennomføring

Jeg kontaktet de aktuelle informantene per epost hvor jeg presenterte meg selv og mitt prosjekt. Jeg sendte ut sju eposter, og fikk positivt svar med interesse for å stille til intervju fra tre av dem. To av intervjuene ble gjennomført i deler av Trøndelag, mens det siste ble gjennomført i Møre og Romsdal. Samtlige intervju fant sted i de respektive barnehagens lokaler, både under åpningstid og etter stengetid.

Alle intervjuene ble gjennomført på barnehagene område, men i rom et stykke unna avdelingene. Vi hadde også mulighet til å minske sjansen for forstyrrelser under intervjusituasjonen ved å lukke rommene, noe som var spesielt gunstig under de intervjuene som ble gjennomført i barnehagens åpningstid. De siste årene har sosial sammenkomst og intervjuer gjort ansikt til ansikt vært mer utfordrende å få til enn før på grunn av smittefare og limitert sosial kontakt. Dette behøvde jeg heldigvis ikke å ta stilling til, så jeg fikk det slik jeg ønsket, og gjennomførte samtlige intervjuer ansikt til ansikt med mine informanter. Dette var et ønske jeg hadde både fordi det føltes mer profesjonelt, og med bakgrunn i en erfarings- og samtalebasert tilnærming til forskningsprosjektet, føltes det mer riktig å kunne sette seg ned i fellesskap snarere enn ved hver sin skjerm for å snakke sammen.

Alle intervjuene ble innledet med informasjon om prosjektet mitt, anonymitet og retten til å trekke seg, samt signering av samtykkeskjema. Det ble tatt i bruk lydopptak ved bruk av mobiltelefon, og jeg noterte stikkord underveis i alle intervjuene for at jeg ikke skulle gå glipp

av viktige poeng. Jeg valgte å sende ut intervjuguiden min i forkant av intervjuene for å sikre at alle informantene var bevisste på hva temaet for intervjuet ville være, og for at de skulle få mulighet til å tenke gjennom egen praksis og egne erfaringer i forkant. Dette valgte jeg å gjøre for å sikre så gode og utfyllende svar som mulig under intervjuene. Intervjusituasjonene opplevdes som avslappende med løse og lette samtaler i forkant av intervjuene, god sittestilling, samt å være bevisst på egen holdning og oppførsel i intervjusituasjonen dersom det oppstår nerver slik Dalland anbefaler (Dalland, 2017, s. 88).

Under intervjuene tok jeg meg god tid, slik at spørsmålene kom tydelig fram og det ikke oppstod misforståelser. Informantene fikk mulighet til å spørre dersom de var usikre på innholdet i spørsmålet, noe som heldigvis skjedde bare en gang i løpet av alle tre intervjuene, og de fikk god tid på seg til å tenke, svare og utdype før jeg gikk videre. Jeg sørget for å vente til informantene var ferdige med å svare før jeg gikk videre til neste spørsmål, og jeg passet på å bekrefte at jeg fikk med meg det de sa ved enten verbal respons eller en fysisk bekreftelse i form av nikking eller lignende. Ved slutten av hvert intervju ble vi også sittende i noen minutter å prate om løst og fast eller diskutere temaer vi kunne relatere til intervjuet, som vi gjorde i starten av intervjuet også, for at intervjusituasjonen skulle få en naturlig avslutning, heller enn en brå avkapping (Dalland, 2017, s. 90).

Selve gjennomføringen av intervjuene tok ca. to uker. Det kunne nok gått fortere, men på grunn av avstand og behov for reising ble tiden fra start til slutt på intervjurunden litt forlenget. Jeg transkriberte intervjuene selv i etterkant, og det ble gjort innen et par dager etter intervjuet var gjennomført. Transkriberingen skal ikke inn i oppgaven, men å transkribere intervjuene var en måte for meg å skaffe meg oversikt over hvilke svar jeg hadde fått og gode poeng informantene hadde kommet med. Informantene hadde ingen ønsker om å få se transkripsjonene av egne intervjuer, så disse har jeg kun brukt for å skaffe meg oversikt over hva som ble sagt.

3.5 Analyse av datamateriell

Som tidligere nevnt valgte jeg å sende intervjuguiden min til informantene som hadde takket ja til intervju, på forhånd. Dette var et bevisst valg jeg tok fordi jeg ønsket at informantene skulle kunne reflektere over og lete i egne erfaringen for å finne gode svar på spørsmålene jeg hadde tenkt å stille dem. Temaet jeg hadde valgt meg var også ganske omfattende, så for at

jeg skulle få gode svar, informantene skulle føle seg komfortable, og for å minske stressnivået valgte jeg å gi dem tilgang på spørsmålene mine i forkant.

Intervjuene ble gjennomført med lydopptak, og etter endt intervju tok jeg lydopptakene og satte i gang med transkriberingen. Jeg satte transkripsjonene fra hvert enkelt intervju inn i egne dokumenter hvor jeg uthevet det jeg mente var spesielt gode svar, poenger og sitater, og satte stikkordene jeg hadde notert meg under intervjuet i sammenheng med resten av uttalelsene deres. Svarene informantene kom med ble kategorisert, sortert og tematisert.

3.6 Etiske hensyn

Forskningsetikk er et punkt det er særs viktig å tenke over og være bevisst på når man skal gjennomføre et forskningsprosjekt. De nasjonale forskningsetiske komiteene har påtatt seg arbeidet med å utarbeide regler og retningslinjer for forskningsetikk, og disse strekker seg over flere fagområder. Blant dem er humaniora, juss, teologi og samfunnsvitenskap, og innen disse områdene vil jeg plassere mitt eget forskningsprosjekt. Både det praktiske og det medmenneskelige ved en studie omfattes av disse retningslinjene.

I følge Dalland handler forskningsetikk i hovedsak om å ivareta personvernet og sikre at informanter som deltar i forskning ikke blir påført unødvendige belastninger eller skader som følge av deres deltakelse. Enkeltpersoner integritet eller velferd må heller ikke bli skadelidende i forskningens søken etter ny kunnskap og innsikt (Dalland, 2017, s. 168). Min problemstilling baserer seg på menneskeverd og vår respekt for ulikheter. Min første tanke var at dette er et tema som gjør det enkelt å komme inn på temaer som omhandler enkeltbarn, og derfor var det spesielt viktig for meg å tilegne meg kunnskap om de forskningsetiske retningslinjene som er direkte knyttet til nettopp denne potensielle utfordringen. Mitt studie tar ikke sikte på å skulle behandle opplysninger om enkeltbarn, men snarere at barnehagelærere skal dele sine erfaringer uten å nevne enkeltbarn.

Informantene ble lovet anonymisering ved bruk av utdrag av samtalene vi gjennomførte som grunnlag for studien. Jeg har valgt å anonymisere dem ved bruk av fiktive navn.

«Tiril» (25), barnehagelærer, jobber i kommunal barnehage.

«Ola» (36), barnehagelærer, jobber i privat barnehage.

«Ida» (47), pedagogisk leder, jobber i kommunal barnehage.

3.6.1 Behov for godkjenning fra Norsk Senter for forskningsdata (NSD)

Ved behandling av materiale som kan betegnes som personopplysninger er man pliktig til å søke godkjenning fra Norsk Senter for Forskningsdata, også kjent som NSD. Hvilke opplysninger og hvilket materiale som betegnes som personopplysninger er beskrevet i nærmere detalj på NSDs nettsider. Enhver opplysning som kan knyttes til en person vil bli regnet som personopplysning, for eksempel en epostadresse, et navn eller arbeidssted. Fordi jeg brukte lydopptak i mitt arbeid med innhenting av informasjon var jeg pliktig til å søke om godkjenning fra NSD, da lydopptak av enkeltpersoners stemmer også blir sett på som personopplysninger.

Etter å fått min søknad behandlet hos NSD fikk jeg beskjed om at de anså mitt forskningsprosjekt for å være innenfor de gjeldende retningslinjene. Jeg fikk en liste med utbedringer jeg måtte gjøre før jeg sendte ut informasjonsskriv til informanter og så videre.

3.7 Vurdering av studiens kvalitet

Validiteten til et forskningsprosjekt vil alltid kunne variere, men hovedessensen i et studie er som oftest at man går inn for å måle det man har tenkt å måle. Av og til kan man oppleve at det forekommer endringer i prosjektet som tvinger en til å endre på planen man hadde i utgangspunktet, men dette trenger ikke å påvirke studiet på en negativ måte. Det kan også være positivt.

Når man, som meg, har tenkt å forske på menneskers subjektive opplevelser, er det ikke mulig å planlegge alt på forhånd. Man må forholde seg åpen til forskningsprosjektet, og være villig til å snu om på ting dersom det skulle oppstå vanskeligheter som krever det. Kvalitative studier sees på som mindre valide enn kvantitative studier, hovedsakelig fordi de baseres mer på følelser og fortolkninger, hvor kvantitative studier baseres mer på harde fakta og tall. Jeg mener at intern validitet vil være mer relevant enn ekstern validitet i den typen studie jeg har valgt å foreta, fordi resultatene vil være så subjektive og fordi det sjelden er slik at mange opplever samme situasjon på samme måte.

For å kunne si noe om studiets reliabilitet vil det være nødvendig å se på mange ulike faktorer. Her vil for eksempel mitt utvalg av informanter, når intervjuet gjennomføres, hvor vi befinner oss under intervjuet, kvaliteten på spørsmålene jeg velger å stille og min respons på informantenes svar vil være faktorer som har en innvirkning på reliabiliteten. Jeg lærte at notering under intervju ikke var kurant, da jeg lett kunne miste konsentrasjonen og måtte spørre om hva informanten sa igjen. Jeg lærte også at det var lurt å bruke to opptakere når jeg gjennomførte intervjuene, da den ene av opptakerne viste seg å ha tekniske problemer under ett av intervjuene. Da var det greit å ha satt i gang en annen opptaker, som også hadde tatt opp det informanten sa, i starten av intervjuet.

Det er utfordrende å diskutere generaliserbarhet innen den typen studie jeg har valgt å gjennomføre. Det at jeg søker å forstå opplevelsene og erfaringene mine informanter har gjort seg gjennom samtale gjør det spesielt vanskelig siden mennesker opplever situasjoner subjektivt. Hvem vi er som mennesker, hva vi tidligere har opplevd og hvilke erfaringer vi har tatt med oss vil påvirke svarene man gir under slike erfaringsutvekslinger. Ofte ser man at mennesker kan ha opplevd å stå i like situasjoner, men at erfaringene og kunnskapene man tar med seg fra dem ikke er de samme, basert på hvordan vi er som mennesker. Våre opplevelser og hvordan vi har tilegnet oss erfaringer er individuelt, og ofte vil man kunne se at det ikke nødvendigvis trenger å være noen sammenheng mellom oppvekst, yrke eller livserfaringer.

4.0 Funn

I dette kapitlet vil jeg presentere de funnene jeg gjorde gjennom intervjuene med mine informanter. For å gjøre funnene mine mer oversiktlige har jeg valgt å kategorisere dem, og jeg har lagt tre forskjellige kategorier:

1. Barnehagelærerrollen
2. Utagerende atferd
3. Arbeid med utagerende atferd

Jeg merket meg at noen av spørsmålene ga forholdsvis like svar, og har derfor valgt å plassere dem i den kategorien jeg føler de passer best, selv om svaret kanskje tilsier at det hadde passet i flere kategorier.

4.1 Barnehagelærerrollen

«Tiril» har erfaring fra temaet respektfulle møter med utagerende barn fra før da bacheloroppgaven hun leverte for kort tid siden i stor grad omhandlet dette. I tillegg forteller hun at hun har møtt mange barn som har hatt en utagerende atferd på ulike måter, og at hun har sett disse barna bli møtt på mange forskjellige måter, og av og til på måter hun ikke kunne tenkt seg å selv møte dem på.

På spørsmål om hva det viktigste i jobben som barnehagelærer er for henne, svarer «Tiril» at hun syntes at det viktigste er at barna føler at de blir sett, hørt og ivaretatt i barnehagen. Det er også viktig for henne at alle får føle at de er en del av fellesskapet, men også at de samtidig får muligheten til å utvikle seg som enkeltindivider. Hun mener også at å ha et bredt utvalg av tiltak man kan prøve ut dersom man møter barn med utagerende atferd er fordelaktig. Når hun møter barn i sin barnehage som utagerer, eller på andre måter uttrykker at de ikke har det bra, ser hun an situasjonen og barnet før hun bestemmer seg for hva hun skal gjøre. Hun forteller at dersom barnet er verbalt spør de voksne gjerne hva som skjer, og prøver å få barnet til å sette ord på følelsene sine, men uten å legge ordene i munnen på dem. De tar også opp ulike temaer i samlings situasjonen, og øver for eksempel på mimikk, følelser, rollespill og så videre i fellesskap. Hun mener at arbeid med utagerende atferd kan være et følsomt, og nesten tabu tema, og derfor føler hun at det er viktig som barnehagelærer å kunne nok om emnet. Gjennom barnehagelærerutdanninga føler hun at hun har fått et mer helhetlig bilde av barns atferd, og hvordan hun skal takle barn som har en utagerende atferd.

Gjennom studier, praksis og jobb forteller «Ola» at han har møtt mange barn med utagerende atferd de siste årene. Han sier han har møtt mange barn som hadde trengt å bli møtt på en respektfull måte, men som ikke alltid har blitt det fordi det har vært utfordrende for disse barna å sette ord på hva de tenker og føler.

«Ola» svarer at det viktigste for han i jobben som barnehagelærer er å være til stede sammen med barna, og sørge for at barnehagen er et sted de føler seg trygge, verdifulle og sett. Han

mener det er viktig at de voksne er tilstede for *alle* barna, både de som har behov for ekstra støtte og de som ikke har det. Dersom barna får oppleve å føle seg verdifulle og sett, mener han at resten, som for eksempel å føle at ting er gøy, tørre å slippe seg løs i samspill med andre og så videre, vil komme av seg selv litt etter litt. Når «Ola» opplever at barn i barnehagen hans utagerer prøver han, som Tiril, å prate med barnet for å få det til å sette ord på følelsene sine. Dersom barnet er mottakelig for det, prøver han også ofte å oppfordre det til å se ting fra andres perspektiv. For eksempel, «hva hadde du tenkt dersom noen hadde gjort det mot deg?». Han har også god erfaring med å skjerme barn som utagerer, og sier de gjør det for barnegruppa, men aller mest for enkeltbarnets del. De skjermer for å gi enkeltbarnet privatliv, samtidig som de ønsker å unngå at barn som utagerer blir stemplet som pøbel eller bråkmaker av resten av barnegruppa.

«(...) det skal gjerne bare ei hendelse eller to til før flere barn kan finne på å si «nei, han vil vi ikke leke med» eller «hun er slem», ikke sant? Og hvis slike ting først får lov til å bli etablert som ei sannhet i barnegruppa så er det fryktelig vanskelig å snu, så det er jo noe vi prøver å unngå».

- «Ola» – barnehagelærer.

«Ida» har erfaring fra det aktuelle temaet fra tidligere ettersom hun har jobbet tett opp mot to enkeltbarn som har hatt en utagerende atferd i løpet av de siste åra. Gjennom tett samarbeid med PPT og en kollega som tok videreutdanning innen foreldreveiledning, fikk hun mulighet til å gjennomføre kursing innen PMTO (Parents Management Training – Oregonmodellen) for personal i barnehagen, da de hadde et foreldrepar i barnehagen som deltok.

For «Ida» er det viktigste i jobben som barnehagelærer å være tett på barna. Hun synes det er kjempeviktig å arbeide med barna, og ikke la alt annet som vi kanskje føler at vi burde gjort komme i veien for kvalitetstid sammen med dem. Hun mener at det de siste årene har kommet mer og mer administrativt arbeid, for eksempel i forbindelse med kartlegging og skjemautfylling, som «stjeler» mye av tida vi ellers kunne brukt på avdeling. Hun understreker at hun skjønner at mye av dette er viktig arbeid, men at det å være nær barna, kunne følge dem opp og se hva som rører seg i barnegruppa er det absolutt viktigste for henne. Når hun opplever at barn i barnehagen hennes utagerer sier hun at hennes første tanke

er å prøve å finne ut hva som ligger bak. Er det noe forbigående, som man kan løse ganske kjapt, eller er det noe annet? Er det en atferd man kan se at er gjentakende? Dette er spørsmål hun sier at hun stiller seg, og hun påpeker at alle barn kan oppleve å ha utblåsninger i form av sinne eller trass av og til, det anser hun som helt normalt, men om barn gir uttrykk for slike negative følelser ofte vil hun begynne arbeidet for å finne ut av hva som forårsaker barnets atferd.

4.2 Utagerende atferd

«Tiril» velger å definere utagerende atferd som reaksjoner som er så sterke at de viker fra det resten av oss anser for å være «normalt» i en gitt situasjon. Hun gir eksempel på en aktivitet hun selv var vitne til for kort tid siden hvor to barn sitter på gulvet og bygger med klosser. De bygger tårn, men så river barn 1 ned tårnet til barn 2, og barn 2 blir veldig sint. Hun forteller at barn 2 slår rundt seg og er veldig fysisk utagerende. Da mener hun det bør ringe en bjelle hos de fleste. Hun sier det er greit å bli sint eller lei seg, men når reaksjonene blir så sterke at de ikke kan sees på som normale lenger, er det på tide å ta tak og starte jobbingen med beherskelse og regulering.

Hun tror at en av grunnene til at barn med utagerende atferd oppfører seg slik de gjør er at de ofte opplever å ikke bli sett eller forstått. I mange tilfeller opplever hun også at de mangler språket de trenger for å kunne uttrykke hva de føler på, og dermed blir de ikke møtt på egne følelser og føler en trang til å utagere. Hun forteller at utagerende atferd av og til kan være stressrelatert også, dersom det for eksempel er mye som skjer på hjemmebane eller noe spesifikt i barnehagen trigger barnet og så videre. Barn kan av og til komme til konklusjonen at «all oppmerksomhet er bra oppmerksomhet», og dermed blir dette med utagering en ond sirkel hvor barna utagerer sterkere og sterkere for å oppnå en reaksjon fra voksne.

«Ola» sier at han tror det kan finnes mange grunner til at barn utagerer. Blant annet mener han det kan skyldes at barna sliter med å finne plassen sin i barnegruppa, at det kan være andre enkeltbarn i barnehagen eller på avdelinga som trigger dem, at de utagerende barna kan ha underliggende diagnoser, at de har vanskelige hjemmeforhold og så videre. Han mener det viktigste man som barnehagelærer kan gjøre når man møter barn med utagerende atferd er å prøve å finne årsaken til at barnet reagerer som det gjør.

Han vil betegne utagerende atferd som en væremåte som ikke samsvarer med det vi andre mener er normalt. Ofte kan det være at barna har dårlig impuls kontroll, og han sier han ofte ser at barn med utagerende atferd gjør mer enn de tenker. Slik han ser det virker det ofte som at disse barna ikke tenker konsekvens i det hele tatt, hverken for seg selv eller andre rundt dem, men at de handler utelukkende på impuls. «Ola» sier at han ofte er vitne til barn som handler i affekt og ikke tar hensyn til hvilken situasjon de befinner seg i eller hvem som er rundt dem, og at utagerende atferd får ham til å tenke på en ganske voldsom væremåte som kan virke skremmende for andre.

«Ida» synes at utagerende atferd er et begrep det er vanskelig å forklare på en enkel måte. Hun sier at barn som har en utagerende atferd på en måte kan eksplodere, og at barnets oppførsel krever at voksne griper inn og avverger situasjoner som ikke oppleves som hverken trygge eller greie for noen av de involverte. Hun er også opptatt av at årsaken kan være mye, og at ikke alt er like selvforklarende alltid. Måten barna uttrykke utagering på kan også variere, forteller hun. Det kan dreie seg om sinne, frustrasjon, hyling og skriking, eller andre reaksjoner som kan gjøre barn rundt redde eller skremte. «Ida» påpeker også at det er fort gjort at barn med utagerende atferd blir stilt i et dårlig lys eller vanskelige situasjoner i forhold til resten av barnegruppa, og at det er da de voksne må gripe inn og veilede barna slik at de kan forsøke å løse konflikten på en god måte.

Hun synes det er vanskelig å skulle si noe konkret om hva grunnen til utagerende atferd kan være, da hun opplever det som veldig individuelt. I hovedsak mener hun det kan ha enten med miljøet rundt barnet, faktorer inni barnet selv eller en kombinasjon av begge deler og gjøre. Av miljøfaktorer trekker hun frem hjemmesituasjonen og hvordan barnet har det i barnehagen, mens av faktorer i barnet selv nevner hun diagnoser og genetiske predisposisjoner. Uansett mener hun at utagering er en type utfordring barn opplever hvor årsaken som ligger bak kan være veldig sammensatt.

På spørsmål om hva som er typiske kjennetegn på utagerende atferd for dem svarer alle faktisk ganske likt. Både «Tiril» og «Ole» sier at typiske kjennetegn på utagerende atferd for dem er fysisk utagering i form av for eksempel slag, spark, klyping, spyting eller biting.

Overdrevne reaksjoner på opplevelser eller situasjoner blir også nevnt som kjennetegn, og «Ola» sier at når man har jobbet i barnehage noen år får man på en måte innarbeidet en «radar» slik at man plukker opp ting og merker om noe ikke stemmer.

«Ida» nevner også fysisk utagering i form av slag og spark som typiske kjennetegn på utagerende atferd for henne. I tillegg har hun erfaring med at barn kan utagere språklig også, ikke nødvendigvis utagering i form av stygg språkbruk, men heller med overdreven bruk av høye lyder. Og gjerne høye lyder som brøling eller hyling som substitutt for ord som kan forklare hva de føler.

Utagerende atferd er et tema som ofte blir diskutert i personalgruppene til alle tre. «Ola» begrunner det med at barn med utagerende atferd ofte har stor påvirkning på dynamikken i barnegruppa, og ofte vil de voksne på avdelingen bruke mye tid på å diskutere og fundere på hvilke tiltak de skal prøve neste gang. Personalet utveksler erfaringer rundt hva som allerede har vært prøvd, hva som har fungert og hva som ikke har fungert. «Ola» forklarer at dersom barn som utagerer har hatt en dårlig dag blir det snakket om i personalgruppa, og dersom barn som utagerer har hatt en god dag og gjort noe bra blir det også snakket om, fordi det er viktig at det negative ikke tar alt fokuset. «Ida» forteller at utagerende atferd både er en del av den daglige samtalen mellom personalet innad i gruppa, mellom personal og foreldre, og mellom personal og styrer. I tillegg blir utagerende atferd mye snakket om i barnehagen hennes fordi de for tiden er inne i et prosjektarbeid som omhandler barn som trenger ekstra hjelp og støtte, hvor hennes barnehage har hovedfokus på barn med utagerende atferd.

4.3 Arbeid med utagerende atferd

Når jeg spør «Tiril» om hennes arbeid med utagerende atferd, og hvordan hun mener det er viktig å møte barn med utagerende atferd, svarer hun at hun alltid har brukt en metode som innebærer å ta barnet som utagerer til siden for å roe ned situasjonen. Hun pleier å snakke med barna det gjelder, og dersom de er verbale prøver hun å utfordre dem til å sette ord på følelsene sine, så lenge de er mottakelige selvsagt. Ellers prøver hun å møte barna der de er, og prøver å ikke forskjellsbehandle på «feil» måte. Hun sier at alle barn er forskjellige og har forskjellige behov, så forskjellsbehandling vil man alltid oppleve, men hun prøver å ikke gjøre et stort nummer ut av det, men heller vise barna at det er vanlig at vi trenger forskjellige ting.

«Ola» er opptatt av at man skal passe seg for å stemple barn med utagerende atferd. Han sier han synes det er viktig å gå åpent inn i relasjonsbyggingen med barn. Dersom man er ny på ei avdeling er det fort gjort å få høre at «han der er mye sint» eller «hun er veldig utagerende», og da er det hans oppgave som voksenperson å ikke la disse utsagnene farge hans oppfattelse av barna allerede før han har fått startet relasjonsbyggingen med dem. Han mener også at det i møte med utagerende barn er viktig at du viser at du ser dem, og at du har lyst til å høre på dem. Hans beste råd i møte med barn med utagerende atferd er å prøve å gjøre seg selv til en alliert i stedet for en fiende, og at det er noe man selvsagt skal gjøre med alle barn man møter, men med all den forutinntattheten som følger med utagerende atferd er det spesielt viktig å huske å være åpen og lyttende i møte med barn med denne typen atferd. «Ola» sier også at det er viktig at vi respekterer at barna er slik de er, at de blir møtt på en måte som gjør at de føler seg trygge, aksepterte og likeverdige, og at man må akseptere at det ikke er alt vi får gjort noe med på akkurat den måten vi har tenkt. Dersom man ikke får til å hjelpe barnet slik man har tenkt, får man jobbe med å finne gode og kreative løsninger, sier han.

«Ida» trekker også fram at alle barn er ulike, og at de dermed trenger å bli møtt på ulike måter alt etter hva deres utfordringer er. Et barn med utagerende atferd er ikke likt et annet barn med utagerende atferd, og tiltak som tidligere har vært utprøvd på andre barn med utagerende atferd trenger ikke nødvendigvis ha noen virkning, hverken positiv eller negativ, på barnet hun skal prøve å hjelpe neste gang. Hun sier det er viktig å møte disse barna som enkeltindivid, med anerkjennelse, respekt og dialog om hvordan de har det. Det er også viktig å følge dem opp på lik linje med andre barn. Det å skulle prøve ut tiltak og finne ut av hvordan man på best måte skal kunne håndtere et barns utagerende atferd kan være en veldig lang prosess, men relasjonsbygging er det viktigste man gjør i løpet av den prosessen. «Ida» sier at en god relasjon er utgangspunktet for tillit og trygghet mellom voksne og barn, og at jo bedre relasjon man har, jo mer tåler man, både av negativt og positivt.

Vi snakket også mer dyptgående om utfordringene knyttet til det å jobbe med barn med utagerende atferd, og hva de selv og kollegaene deres synes er det vanskeligste. «Tiril» fortalte at hun synes det er aller vanskeligst når hun ikke klarer å finne ut hvorfor barna reagerer som de gjør. Det å oppleve samme situasjon om og om igjen, men ikke klare å finne ut av hva som utløser atferden som viker fra det de anser som normalt er vanskelig. Hun sier

at det er lett å gå seg fast i en ond sirkel hvor man selv blir frustrert fordi man ikke vet hva man kan gjøre for å hjelpe, og at det i sin tur vil kunne påvirke barna. Foreldresamarbeid har hun også opplevd som utfordrende og vanskelig, spesielt når man har et barn som utviser en utagerende atferd, men det foreldrene forteller at de opplever ikke samsvarer med det de ser i barnehagen i det hele tatt. Hun sier at de i størst mulig grad prøver å spille på lag med foreldrene, og at deres ønsker skal prioriteres, men at det kan oppleves som vanskelig dersom foreldrene motsetter seg hjelp. Hva hennes kollegaer synes er vanskeligst mener hun i stor grad avhenger av hvor lenge de har jobbet i barnehagen.

«De som har jobbet førti år i barnehage har ofte den 'attituden' at de blir strenge eller sinte tilbake, sier at barna må skjerpe seg, og etter det ser de gjerne ikke på atferden som et problem lenger fordi de da, i sitt hode, har løst problemet. De som ikke har jobbet så lenge i barnehagen har gjerne et litt annet og mer oppdatert syn på barn og hvordan man skal møte og takle situasjoner med utagerende atferd»

- «Tiril», barnehagelærer.

«Ola» mener også at det er vanskelig når man føler at man har satt i gang tiltak og prøvd alt man kan komme på, men ingenting ser ut til å hjelpe for barnet som utagerer. Han trekker også fram utfordrende foreldresamarbeid som vanskelig å takle, spesielt dersom barnehagen ytrer ønske om å melde opp barnet deres til PPT eller andre instanser for å få hjelp til å vurdere situasjonen, og foreldrene ikke ønsker oppmelding. Da sier han at man som barnehagelærer fort kan føle at man ikke strekker til og klarer å gjøre det riktige for barnet. Han tror det mest utfordrende for kollegaene hans er når de må stå i situasjoner hvor barn har en veldig direkte og fysisk utagerende atferd som blant annet kan omhandle slag, spark, spyting, stygg språkbruk eller lignende. Han sier at ingen synes det er spesielt behagelig eller gøy, og det kan være utfordrende å vite hvordan man skal reagere eller holde eget temperament i sjakk.

«Ida» opplever det å være sikker på at man gjør det rette som det mest utfordrende i arbeidet med utagerende barn. Hun synes det er vanskelig fordi man aldri kan være helt sikker på hva som ligger bak atferden, og fordi alle er forskjellige må man reagere på måter som passer det aktuelle barnet. Hun tror også at det er det mest utfordrende for kollegaene hennes. Hun

mener også at det er viktig at enkeltbarna diskuteres i personalgruppa slik at det blir lettere for henne og kollegaene å finne felles tiltak, og bestemme seg for en felles måte å håndtere den utagerende atferden på.

«Du vil jo gjerne gjøre de riktige tingene, for dersom du har et barn som utagerer vil du gjerne hjelpe dem på best mulig måte, men hva skal vi gjøre og hvordan kan vi være sikre på at vi gjør det som er best for barnet?»

- «Ida», pedagogisk leder.

«Tiril» sier at hun ofte opplever at andre enkeltbarn trigger barn som utagerer, og at det alltid vil finnes barn i barnegruppa som ikke kommer så godt overens. I forbindelse med det har hun god erfaring med bruk av lekegrupper som tiltak for å hjelpe barn som utagerer. I hennes barnehage pleier pedagogene å sette opp små grupper med barn som blir tatt med til andre rom på barnehagen for å få leke og samhandle sosialt med hverandre uten å måtte bekymre seg for forstyrrelser. I disse gruppene pleier de å sette barn som vil kunne påvirke leken positivt, og som innehar sterk lekkekompetanse, sammen med barn som har en utagerende atferd. Dette er for å styrke de utagerende barnas følelse av samhold og tilhørighet i et fellesskap med andre. «Tiril» påpeker imidlertid at lekegrupper organisert av voksne ikke er ensbetydende med at man skal unngå at barn med utagerende atferd blir satt i situasjoner de kan oppleve som utfordrende eller konflikter de må være med å løse, men at det skal kunne skje i mindre grupper hvor konflikten kanskje ikke har samme forutsetninger for å vokse seg så stor at det virker overveldende for barna. Hun sier også at det er viktig å tenke på at man ikke skal gjøre barnehagehverdagen sur for barna, men sørge for at de har det bra til alle tider, og at å utfordre dem i små grupper gjør at de har noe å strekke seg etter.

I «Tiril» sin barnehage bruker de også mye temaarbeid for å jobbe med følelser og emosjonsregulering. De snakker om følelser generelt, leser bøker om emnet, har rollespill hvor både voksne og barn er deltagende, øver på mimikk og kroppsspråk, og snakker om følelsene sine. Hun forteller at de ofte gjennomfører øvelser hvor de voksne viser mimikk og kroppsspråk for å ta brodden av for barna. Ved at de voksne tar seg selv i bruk blir det ikke like skremmende å snakke om egne følelser for barna dersom noen av dem kan oppleve det som ukomfortabelt eller skummelt.

«Ola» sier han har gode erfaringer med å skjerme enkeltbarn, spesielt dersom det er snakk om utagerende atferd i form av raserianfall. Da pleier de å skjerme barnet som utagerer slik at det får tid til å roe seg uten at nysgjerrige øyne følger med på alt det gjør, og det å snakke om atferden med barna det gjelder i det han kaller fredstid har vist seg å være effektivt. Ellers praktiserer de ansatte ros av atferd og oppførsel de ser på som positiv, og de jobber også periodevis veldig tematisk med følelser og hvordan de uttrykker dem. Han forteller at de blant annet har jobbet med følelser satt i sammenheng med farger, hvor rødt for eksempel kunne uttrykke sinne, blått kunne uttrykke tristhet og gult kunne uttrykke glede. De leser også bøker om temaet i samlinger og bokstunder, og øver på mimikk. Han sier at han opplever at mange barn synes temaet følelser er interessant, og at mange liker å lære hvordan de kan sette ord på ting de føler på fordi de ikke alltid klarer det alene.

«Ida» sier at metoder og tiltak er det som varierer veldig i barnehagen hennes, og at de har prøvd mye forskjellig i løpet av årene hun har vært der, nettopp fordi alle barn er ulike og trenger forskjellige tiltak. Hun mener det viktigste, og det hun har hatt best erfaring med, er å sette seg ned sammen med resten av personalgruppa for å diskutere seg fram til felles tiltak og metoder de kan bruke. På den måten sikrer de at alle håndterer et barns utagerende atferd på en noenlunde lik måte, og slik sikrer de forutsigbarhet for barnet det gjelder. Hun sier også at de har vært gjennom mye kursing i forskjellige hjelpemidler de kan ta i bruk i arbeidet med utagerende atferd, blant annet diverse skjemaer for undring og analysemodeller, og hun synes at det å kunne plukke med seg idéer fra alt de har fått informasjon om er en fordel. I tillegg har hun kursing innen PMTO, og hun bruker mye av det hun lærte i løpet av det kurset i forbindelse med sitt arbeid med barn som utagerer. Det å komme nært barna, jobbe tett med dem å bygge gode relasjoner har hun også god erfaring med.

Ved spørsmål vedrørende personalgruppa deres, og om de har mottatt veiledning i forbindelse med arbeid med barn som har en utagerende atferd svarer alle tre litt forskjellig. «Tiril» og kollegaene deres har hatt både PPT og Kompetansesenteret innom på veiledning fordi de på et tidspunkt hadde et barn på avdelinga som hadde en diagnose som krevde utvidelse av personalets kunnskap og kompetanse. Utover dette har de ikke hatt noen generell veiledning i forbindelse med utagerende atferd. «Ola» og hans kollegaer har ikke mottatt noen form for

veiledning innen emnet. «Ida» har selv fått kursing innen PMTO, men ellers har de ikke fått veiledning innen emnet, selv om de har etterlyst det og ytret ønske om veiledning og kursing.

«Tiril» sier også i intervjuet sitt at det er viktig å huske at utagerende atferd ikke nødvendigvis trenger å være ensbetydende med negativ atferd. Hun har selv opplevd å ha et barn på avdelingen sin som utagerte med bruk av positive følelser. I det tilfellet ble de ansatte på avdelingen nødt til å prate med barnet og be det tone ned oppførselen sin. «Tiril» understreker at de er glade for at barna viser glede, og at målet med samtalen de gjennomførte med barnet ikke var å ta fra det gleden, men barnets lydnivå ble så voldsomt at de ansatte opplevde smerter i ørene, og det var bakgrunnen for at de valgte å ta samtalen med barnet. Hun mener at barnas følelser ikke skal dempes eller fjernes, men at man av og til må huske å tone ned det man uttrykker til andre. Ellers mener hun at for barna er emosjonsregulering en balansegang, og at å jobbe aktivt med barna for å lære å regulere seg selv gjennom flere arbeidsmetoder er noe hun har opplevd som positivt.

«Ola» snakker i slutfasen av sitt intervju om viktigheten av at de voksne er tilstede sammen med barna. Dersom de har tilstedeværende voksne rundt seg vil mange barn tørre å ta det ekstra skrittet og prøve ny lek, samhandling eller aktivitet sammen med andre barn. Han sier at livet er for kort til å sløse bort tiden man har til rådighet, det aller viktigste man gjør som barnehagelærer er etter hans mening å være sammen med barna og bygge gode relasjoner. Det å snakke sammen med kollegaer er også viktig for ham, for på den måten kan de utveksle informasjon og fortellinger om hva som har skjedd, og en kollega har kanskje et annet syn på et barns utagering enn han har ut fra hvordan situasjonen hvor utageringen fant sted utspilte seg.

«Ida» ønsker i slutten av sitt intervju å understreke viktigheten av at man stadig lærer noe nytt, selv etter mange år i yrket. Hun har hatt stor nytte av å plukke med seg forskjellige elementer fra de ulike kursene hun har vært gjennom som har vært rettet mot barn som trenger ekstra hjelp og støtte. Hun mener at de gode tingene og erfaringene må man ta med seg videre, og gjerne dele til flere dersom man anser det for å være relevant for problemstillingen man står overfor. Og hvordan man arbeider med barn, både de som utagerer og de som ikke gjør det, tror hun ikke det finnes noen direkte fasit på. Hun sier det handler om å prøve seg

fram, og ikke være redd for å teste nye ting, for man kan lære av det som viser seg å ikke fungere også.

5.0 Drøfting

I dette kapitlet vil informasjonen jeg har innhentet gjennom litteratur og kvalitative intervju settes i sammenheng med egne erfaringer, og jeg vil se hvordan det belyser min problemstilling:

Hva er utagerende atferd? Og hvordan kan jeg som barnehagelærer jobbe for å møte barn med utagerende atferd på en respektfull måte?

5.1 Barnehagelærerrollen

Når man jobber som barnehagelærer har man et overordnet ansvar for å følge de regler og retningslinjer som er satt for den daglige virksomheten i barnehagen. Disse retningslinjene står beskrevet i rammeplanen, og alle barnehager er pliktige til å følge disse. Arbeidet med barn med utagerende atferd er noe som inngår i alle aspekter av rammeplanen, og man må derfor kunne forvente at alle ansatte i barnehagen innehar kunnskap og kompetanse innen temaet. Når rammeplanen sier at barnehagen skal fremme likeverd og motvirke alle former for diskriminering (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 10) gjelder dette også barn med utagerende atferd. Mine informanter påpekte flere ganger i løpet av sine respektive intervju viktighetene av å ikke la barn med utagerende atferd bli stemplet som bråkmakere av resten av barnegruppa. Dersom man ikke aktivt prøver å motarbeide den typen mentalitet, vil det også kunne betegnes som en form for diskriminering mot barna som blir stemplet.

Rammeplanen sier også at barnehagen skal være et trygt og utfordrende sted hvor barna skal få mulighet til å prøve ut de ulike sidene ved samspill, fellesskap og vennskap med andre (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 11). Ansatte i barnehagen er dermed pliktige til å skape et trygt sted hvor det blir tilrettelagt for at også barn med utagerende atferd får oppleve å ta del i fellesskapet, og på den måten vil de kunne føle seg sett, hørt og verdsatt.

«Ida» mener at det viktigste i hennes jobb som barnehagelærer er å være tilstede med barna og å jobbe nært dem. I rammeplanen står det spesifisert at barnehagen skal ivareta barnas

behov for omsorg. For å kunne klare det er vi avhengige av å få tid til å være nær barna, legge til rette for god tilknytning og relasjonsbygging, få muligheten til å bruke tid på barna, støtte og oppmuntre dem, vise åpenhet og varme og sørge for at de føler seg trygge i barnehagen. Dette er også ting personalet i barnehagen er pålagt å gjøre (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19-20). Dersom vi føler at vi ikke har tid, må vi skape tid og rom for det. I barnehagen hvor jeg arbeider er dette stadig diskutert. Vi som er ansatte i barnehagen har en tendens til å bli veldig styrt av klokka, og spesielt på småbarnsavdelinger er man avhengig av at ting skal skje innen en viss tid (med tanke på måltid, søvn og så videre). Ofte snakker jeg og mine kollegaer om at vi må bli flinkere til å la klokka gå, og ikke tenke for mye på den, men heller lage oss rom og tid for ting vi har lyst til å gjøre med barna. Det gjør ingenting om samlinga blir et kvarter forsinka en dag, eller om vi er en halvtime på overtid før vi kommer oss ut. Nærhet er en av de viktigste faktorene når det kommer til å skape trygghet for barna, og da er det viktig at vi av og til kan legge fra oss alt annet og ta oss tid til å være sammen.

Gjennomgående for de tre informantene jeg har intervjuet, er et ønske om tillit, tid og nærhet til barna. Når de er på jobb i barnehagen ønsker de å bruke tiden sammen med barna, og jobbe så nært dem som mulig. Dette er en visjon jeg sier meg enig i, og jeg mener det er stor forskjell på å være med barna og å være *sammen* med barna. Dersom man har mye annet å tenke på, for eksempel kontorarbeid som «Ida» nevnte eller lignende, er sjansen stor for at man kan bli mer fraværende i samhandlingen med barna, og dette er noe som etter beste evne bør unngås.

5.2 Utagerende atferd

Under intervjuene spurte jeg informantene mine hvordan de ville definere utagerende atferd, og hva utagerende atferd var for *dem*. Jeg kan se alle svarene jeg fikk på det aktuelle spørsmålet i sammenheng med hverandre. Både «Tiril» og «Ola» beskrev deres opplevelse av utagerende atferd som en væremåte som viker fra det vi ellers ser på som normalt. Hvor reaksjoner, ofte fysiske, blir så sterke og voldsomme at det kan skremme andre som er i nærheten. Dette samsvarer med det Vedeler skriver om at barn med utagerende atferd ofte opplever det å skulle rette seg etter normer og regler som utfordrende (Vedeler, 2007, s. 107). «Ida» syntes at utagerende atferd var et begrep det var vanskelig å skulle definere eller forklare på en enkel måte, og det sier jeg meg enig i. Holland skriver også at utagerende atferd

er et begrep som blir brukt for å favne mange typer vansker som sammenfaller med samspill mellom barn og deres omgivelser (Holland, 2013, s. 16).

Når det kommer til hvorfor barn utagerer, og hva som er bakgrunnen for reaksjonene deres, sier samtlige av mine informanter at det er utfordrende å skulle si eller mene noe om det. De peker på at barn kan påvirkes både av indre og ytre faktorer, og at også en kombinasjon av disse kan bidra til at barnet utagerer. Samtlige informanter trekker frem en utfordrende hjemmesituasjon som en ytre faktor som kan påvirke barna i stor grad. Det skriver også Kvello om i *Barn i risiko*. Barn som for eksempel opplever brudd i nære relasjoner, utrygg tilknytning til nære voksenpersoner eller omsorgssvikt vil være særlig utsatte for risiko, og vil kunne utvikle vansker som følge av dette (Kvello, 2015).

Her kommer også det med å se barn som subjekt, og respektere og akseptere at alle er forskjellige inn. Bae påpeker viktigheten av dette, og at barnas omsorgspersoner må være i stand til å se og tolke de kroppslige signalene deres for kunne skape gode og konstruktive dialoger og samhandlingsmønstre (Bae, 2007). Det er ofte slik at barn som utagerer ikke klarer å sette ord på det de føler, og dermed er det viktig at vi klarer å tolke de signalene de er i stand til å gi uttrykk for slik at vi på best mulig måte kan hjelpe dem og prøve å forstå atferden deres.

Det at kursingen og veiledningen innen temaet utagerende atferd er nærmest fraværende blant mine informanter og deres personalgrupper er nok ikke et fenomen som er begrenset til kun dem. Jeg tror det jevnt over er slik i hele barnehage-Norge, og jeg skulle ønske at det fantes flere og mer synlige kurs- og veiledningstilbud til barnehageansatte.

Når det kommer til hva informantene ser på som typiske kjennetegn på utagerende atferd for dem, nevner alle eksempler som knyttes til fysisk utagering. Dette er ikke overraskende da utagerende atferd ofte dreier seg om «eksplosjoner» som «Ida» kalte det, hvor barna ikke er i stand til å kontrollere egne emosjoner, og ender opp med å handle i affekt. I barnehagealder vil slike eksplosjoner ofte utarte seg kroppslig da de i alderen 1-6 ofte mangler vokabularet og roen som skal til for å kunne forklare hva de føler på, hva de opplever som utfordrende og

hvorfor. Det er noe vi som voksne også kan ha vansker med å få til, og av og til må vi jobbe ekstra med oss selv for å holde temperamentet vårt i sjakk.

Jeg synes det er positivt å høre at utagerende atferd er en tematikk som ofte blir diskutert i personalgruppa til samtlige informanter. Jeg har også inntrykk av at diskusjonene er faglig motiverte og drevet av et felles ønske om å finne gode tiltak som kan hjelpe barna som trenger det, snarere enn «baksnakking» av barn i barnehagen deres som har en utagerende atferd. Barn som utagerer tar gjerne mye plass, og påvirker dynamikken i gruppa, så det vil være normalt å diskutere det dersom det er et aktuelt tema på avdelingen. Jeg synes også det er positivt at det utveksles erfaringer innad i personalgruppa. Ofte kan man ha ganske stor spredning i fartstid, både i den aktuelle barnehagen og i yrket generelt, i en personalgruppe, og alle vil på et eller annet tidspunkt ha gjort seg erfaringer det vil være relevant å dele med andre.

5.3 Arbeid med utagerende atferd

Både «Ola» og «Ida» trekker fram relasjonsbygging som en av de viktigste grunnpilarene i deres arbeid med utagerende atferd. Dette understøttes av det Bae skriver i *Erkjennelse og anerkjennelse*, om at det viktigste man gjør som voksen i arbeidet med barn som kjenner på vanskelige følelser er å tilegne seg kunnskap om hvordan man best mulig kan hjelpe hvert enkelt barn å håndtere disse følelsene, og dersom grunnlaget med en trygg og god relasjon ikke er lagt, vil det gjøre arbeidet mer utfordrende enn det trenger å være (Bae & Waastad, 1999, s. 34).

Viktigheten av fellesskap, tilhørighet og gjensidig respekt barna i mellom påpekes også i intervjuene. I rammeplanen står det at barnehagen skal fremme samhold og solidaritet, samtidig som individuelle uttrykk og handlinger skal verdsettes og følges opp (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 21). Med andre ord skal alle få ta del i fellesskapet og føle på samholdet i ei gruppe, samtidig som det skal være rom for å kunne være seg selv. Vi er alle forskjellige, og i barnehagen er det vi voksnes oppgave å sette fokus på og feire mangfold for å vise barna at forskjeller er positivt.

Det å føle at man står på stedet hvil i sitt arbeid med barn med utagerende atferd er også en

følelse jeg kan kjenne meg igjen i. Det er ikke lett å føle at du har prøvd alt som prøves kan, men ingen av tiltakene har vist seg å ha særlig virkning. Da er det viktig at vi husker at vår hovedoppgave som barnehagelærere er å tilrettelegge for god utvikling hos alle barn, og at vi fortsetter å lete etter løsninger som på sikt kan være gunstige for barna det gjelder.

I intervjuet sitt sa «Tiril» også at hun opplevde at det var forskjell på hvordan ansatte med lang og kortere fartstid som barnehageansatte håndterte utagerende atferd. Bae sier at dagens syn på barn og oppdragelse er vesentlig forskjellig fra hvordan det tidligere har vært, og at man i dag i større grad enn tidligere ser barn som subjekt (Bae, 2007). Det pedagogiske grunnsynet, og synet på barn generelt, er noe man fort kan merke at barnehageansatte har forskjellige forhold til, gjerne utfra alder. Som «Tiril» uttrykte vil kanskje yngre, forholdsvis nyutdannede barnehagelærere ha et litt annet syn på barn enn noen som var ferdig utdannet for eksempel på åttitallet, og det vil være helt normalt.

«Tiril» fortalte at hun hadde gjort seg gode erfaringer med bruk av lekegrupper i arbeidet med barn med utagerende atferd. Vedeler skriver i *Sosial mestring i barnegrupper* at den voksnes viktigste funksjon i arbeidet med lekegrupper er å tilrettelegge slik at barna får maksimalisert sine muligheter til gode interaksjoner, samhandling og samlek, slik at alle barn skal kunne involvere seg i lekegruppa (Vedeler, 2007, s. 120). Hun sier også at voksne ikke kan kommandere barn til å leke, men at vi kan stimulere barna til lek blant annet gjennom å gi dem felles erfaringer. For at barna skal kunne engasjere og involvere seg i samlek, uansett hvilken lekform det gjelder, forutsetter det at de har en felles forståelse av hva det handler om (Vedeler, 2007, s. 121).

Nilsen skriver også at barns forståelse av begreper i lek og samhandling med andre er viktig. I lek med andre barn vil leken ofte være ustrukturert, og innholdet utvikler seg etter hvert som barna leker. For at alle skal kunne være med og delta i leken kreves det at barna forstår hverandres uttrykk og ytringer, og selv evner å forhandle, finne kompromisser og løse konflikter i leken (Nilsen, 2014, s. 176). Og det er nettopp dette «Tiril» og kollegaene hennes forsøker å oppnå gjennom sitt arbeid med lekegrupper. De forsøker å gi barna, både de som har en utagerende atferd og de som ikke har det, en felles forståelse av hva det vil si å være

sammen og engasjere seg i god lek. Gjennom lek kan man også få utløp for ulike følelser, uten at det nødvendigvis trenger å føre til utagering.

Lekegrupper er også en form for støttende stillas, eller «scaffolding», som er et begrep Bruner skapte for å beskrive de faktorer som oppleves som støttende for mennesker i møte med situasjoner de opplever som vanskelige (Askland & Sataøen, 2014, s. 208). En viss taktisk sammensetning av barn fra personalets side vil kunne bidra til å skape trygge rammer for barnas lek, hvor også barna med utagerende atferd føler seg trygge nok til å delta, og dermed ha en arena hvor de kan teste ut egen samhandling med andre.

«Ola» forteller om hvordan de ansatte i barnehagen etter beste evne forsøker å skjerme enkeltbarn som utagerer for å gi dem privatliv og skåne dem for resten av barnegruppas oppmerksomhet. Dette er et tiltak jeg også er godt kjent med fra barnehagen jeg jobber i. Det er som «Ola» sier, at barnas nysgjerrige øyne får med seg alle detaljer, og det vi i personalgruppa har blitt enige om at vil være det mest effektive og skånsomme i arbeidet med å motvirke diskriminering, er nettopp å skjerme barnet som utagerer. Jeg opplever at det ikke fjerner all oppmerksomheten som rettes mot barnet som utagerer, men det skåner det for mye av den negative oppmerksomheten, og vi unngår i stor grad at barnet som opplevde at situasjonen ble for utfordrende blir snakket om av de andre barna, da de ikke har fått sett hvordan utageringen fortonet seg. Det å skjerme enkeltbarn som utagerer er også en måte å tilrettelegge for dem på. Når barn utagerer og handler i affekt vil de ikke være i stand til å ta hensyn til hvordan det påvirker resten av gruppa, eller hvordan deres eget rykte blir påvirket.

Det å ta arbeidet med det som rører seg i barnegruppa inn i temaarbeidet i barnehagen er også en velkjent og godt utprøvd arbeidsmetode. Personlig opplever jeg at temaarbeid er noe som virkelig sitter igjen hos barna, uansett hvilket tema vi jobber med, gjerne fordi det blir en del av den daglige rutinen vår og en felles forståelse gir rom for videre undring i fellesskap med hverandre.

6.0 Avslutning

Formålet med dette forskningsprosjektet har vært å gjennom samtaler med andre barnehagelærere få et innblikk i hvilke erfaringer de har gjort seg i møte med barn med utagerende atferd, da dette er et tema som de siste årene har vært svært aktuelt for min egen del. Jeg har ofte lurt på hvordan jeg som barnehagelærer skal kunne møte et barn med utagerende atferd på en respektfull måte, fordi alle fortjener å bli møtt med respekt. Også barn, og også barn som har en annen væremåte enn andre.

Barnehagelærerne jeg har intervjuet beskriver arbeidet med barn med utagerende atferd som utfordrende. Det er mange faktorer som kan bidra til at barnas væremåte og atferd er utfordrende, og derfor er man avhengig av å ha et godt system som fanger opp disse barna og bidrar til å gi dem hjelp og støtte for å takle utfordringene de møter. Det er særs viktig å ha en åpen dialog med foreldre, og i personalgruppa. På den måten vil man i fellesskap kunne komme fram til tiltak som kan være relevante å sette inn for å hjelpe barnet som har behov for det.

Som barnehagelærer får vi et unikt innblikk i barnas hverdag og hva som rører seg der. Vi får se og høre hva som opptar dem, hva de liker og ikke liker, og være en del av deres utvikling og reise mot å bli trygge i seg selv og i et fellesskap med andre. Det er derfor viktig at vi er bevisste på vårt ansvar overfor barna vi møter, og at vi innehar de kunnskapene og den kompetansen som trengs for å hjelpe alle, og spesielt de som har behov for ekstra hjelp og støtte. Det å vise at vi er villige til å lytte til barna, og at vi faktisk *ønsker* å lytte til dem, vil være en avgjørende faktor for videre relasjonsbygging.

Mitt ønske da jeg skulle gjennomføre undersøkelsen var i all hovedsak å finne et utvalg informanter som kunne fortelle meg noe om hvordan de jobber med barn med utagerende atferd, hva de tenker rundt egen væremåte i dette arbeidet, og hva de mener er et respektfullt møte mellom barnehagelærer og barn med utagerende atferd. Jeg hadde som mål å snakke med barnehagelærere fra ulike barnehager, med ulik fartstid innen yrket, og jeg fant informanter jeg mener passet godt til prosjektet mitt og som ga meg utfyllende svar på spørsmålene jeg stilte. Jeg hadde ingen forhåpninger om at jeg skulle klare å komme fram til

en fasit som kan fortelle hvordan man skal møte barn med utagerende atferd på en respektfull måte, men heller et håp om å få et innblikk i hva andre har prøvd og både lykkes og mislykkes med.

Slik jeg ser det er det særs viktig at vi er bevisste på barns subjektivitet. Slik som oss voksne, er også barna individuelle, og fortjener å bli sett på og behandlet som enkeltindivider. Jo tidligere man gir barn muligheten til å uttrykke seg og skape sin egen identitet, jo tryggere vil de bli i egen utvikling. Det er også viktig at ansatte i barnehagen skaper seg tid og rom i en eller hektisk hverdag for å kunne jobbe med nettopp disse tingene.

Tvilen en barnehagelærer kan føle på i arbeidet med barn med utagerende atferd ble også nevnt i intervjuene. Det å føle usikkerhet rundt om det man gjør er det riktige, og det å skulle ta avgjørelser på vegne av barnet som utagerer for å ivareta dets interesser kan oppleves som både vanskelig å skremmende. Men jeg mener at desto mer skremmende og vanskelig noe virker, jo viktigere er det at vi evner å gå i oss selv og ta de avgjørelsene. Her vil det å ha en stødig personalgruppe som er åpne for diskusjoner være særs viktig for alle pedagoger. Det å kunne utveksle erfaringer, bli enige om felles tiltak og slippe å føle at man står helt alene i de vanskelige situasjonene er avgjørende for kvaliteten på hjelpen barnehagen kan tilby barn med utagerende atferd.

Viktigheten av et godt foreldresamarbeid må heller ikke undervurderes. Foreldrene er barnas fremste omsorgspersoner, og de kjenner barna bedre enn noen. Dersom det oppstår bekymringer rundt et barns utvikling eller atferd, vil et snarlig igangsatt samarbeid med foreldre rundt temaet kunne bidra til å minske belastningen både barnehagen, foreldrene og ikke minst barnet selv ville kunne oppleve. Det å som barnehagelærer tørre å ta de vanskelige og ubehagelige samtalene er ikke noe man kan velge å gjøre, men noe man *må* gjøre og som man vil vokse på både som person og pedagog. Det er gjennom de vanskelige samtalene at godt samarbeid ofte starter, for disse samtalene fører til at alle parter rundt barnet får innblikk i hva som rører seg i barnets hverdag.

Når det kommer til veiledning innen temaet barn med utagerende atferd, skulle jeg ønske at det fantes et mer omfattende og synlig tilbud til alle ansatte i barnehagen. Kanskje ville det

også vært en idé å gjøre videreutdanning innen spesialpedagogiske emner, som blant annet også omfatter utagerende atferd, mer attraktivt for pedagoger. Gjennom samtale med egne kollegaer her jeg forstått at for dem er ikke videreutdanning aktuelt fordi de føler de ikke får nok igjen for det fra arbeidsgiver, og dette er noe jeg ofte hører i møte med pedagoger fra andre steder også. Kanskje må vi få en endring i systemet og reglene vedrørende videreutdanning for pedagoger, for mange føler de trenger mer kunnskap i form av videreutdanning for å kunne hjelpe barna de møter på best mulig måte.

Arbeidet med dette prosjektet har gitt meg verdifull innsikt i hva som foregår i andre barnehagelæreres hoder når det kommer til arbeid med barn med utagerende atferd, og hvordan man på best mulig måte skal kunne hjelpe dem. Jeg har lært at den beste måten for meg å møte barn med utagerende atferd respektfullt på, er å respektere og akseptere dem som enkeltindivider og subjekt. Respektfulle møter med andre mennesker, uavhengig av alder, handler om aksept for nettopp dette.

Barna vi møter hver dag i barnehagen er avhengige av å ha engasjerte, støttende og omsorgsfulle voksenpersoner rundt seg for å kunne føle at barnehagen er et trygt sted å være. Med trygghet følger også tillit og respekt, og dette går begge veier mellom voksne og barn. Barn som utagerer føler kanskje på et ekstra stort behov for trygghet og tillit, og det er viktig at vi som barnehagelærere og omsorgspersoner er bevisst vårt ansvar når vi møter disse barna. Deres væremåte og atferd kan by på ekstra utfordringer i barnegruppa, og derfor må vi møte disse barna der de er. Vi må støtte oppunder deres utvikling, og oppfordre dem til å utforske og ta kontroll over egne følelser for å igjen kunne bidra til deres samhandling i fellesskap med andre og utvikling av et positivt selvbilde.

Litteraturliste

Askland, L. & Sataøen, S. O. (2013). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.

Bae, B. (2007). *Å se barn som subjekt – noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehage*. Hentet fra URL: <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/a-se-barn-som-subjekt---noen-konsekvenser/id440489/>

Bae, B. & Waastad, J.E. (1999). *Erkjennelse og anerkjennelse: perspektiv på relasjoner*. (4. utg.). Universitetsforlaget.

Barnehageloven. (2006). *Lov om barnehager* (LOV-2005-06-17-64). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>

Borge, A. I. H. (2018). *Resiliens – risiko og sunn utvikling*. Gyldendal Akademisk

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Gyldendal Akademisk.

Det Norske Akademis Ordbok. (u.å.). *Respektere*. Hentet 14. mai fra: <https://naob.no/ordbok/respektere>

Foreldreutvalgene for barnehager. Foreldreutvalgene. (2021, 21. april). *Foreldresamarbeid i barnehagen*. YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=BmeBHLA0-q8>

Hammerlin, Y., Larsen, E., Bengtson, M, Brynhildsen, Y. & Ekern, S. F. (1998). *Om menneskesyn*. Oslo kommune, barne- og familieetaten.

Holland, H. (2013). *Varig atferdsendring hos barn – krever varig atferdsendring hos voksne*. Gyldendal Akademisk.

Kennair, L. E. O. (2019, 16. desember). Utagering. I *Store Norske Leksikon*. Hentet fra URL: <https://snl.no/utagering>

Kunnskapsdepartementet. *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. (Meld. St. 6 2019-2020). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/?ch=1>

Kunnskapsdepartementet. *Tid for lek og læring, bedre innhold i barnehagen*. (Meld. St. 19 2015-2016). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/cae152ecc6f9450a819ae2a9896d7cf5/no/pdfs/stm201520160019000dddpdfs.pdf>

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: innhold og oppgaver*. Hentet fra URL: <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner* (2. utg.). Gyldendal Akademisk.

Nilsen, V. D. (Red.). (2014). *Spesialpedagogisk hjelp i barnehagen*. Cappelen Damm Akademisk.

Omdal, H. (7. mars, 2014). Den autoritative voksne. *Aftenposten*. Hentet fra URL: <https://www.aftenposten.no/viten/i/21xjq/den-autoritative-voksne>

Statped. (u.å.). *Tidlig innsats*. Hentet 14. mai fra: <https://www.statped.no/temaer/tidlig-innsats/>

Statped. (2019). *Psykososiale vansker*. Hentet 14. mai fra: <https://www.statped.no/laringsressurser/teknologitema/struktur-og-forutsigbarhet-i-det-digitale-laringsmiljoet/pedagogiske-og-digitale-verktoy/hvem-har-sarlig-behov-for-struktur-og-forutsigbarhet/psykososiale-vansker/>

Taraldsen, E. (2022). *Kjærlighetens vei – grunntrekk i en estetisk fenomenologisk hermeneutikk*. Embla Akademisk.

Vedeler, L. (2007). *Sosial mestring i barnegrupper*. Universitetsforlaget.

Webster-Stratton, C. (2000). *De utrolige årene – en foreldreveileder*. Gyldendal Akademisk.

Öhman, M. (2012). *Det viktigste er å få leke*. Pedagogisk forum.

Vedlegg 1 – Intervjuguide

Basis

1. Hvor gammel er du?
2. Hvilken grunnutdanning har du?
3. Hvorfor valgte du å bli barnehagelærer?
4. Har du noen videreutdanning innen spesialpedagogiske emner?
5. Hvor lenge har du jobbet i denne barnehagen?
6. Annen relevant arbeidserfaring?
7. Hvilke erfaringer har du med temaet fra tidligere?

Barnehagelærerrollen

7. Hva er det viktigste for deg i arbeidet ditt som barnehagelærer?
8. Når du opplever at barn i din barnehage utagerer eller på andre måter uttrykker at de ikke har det bra, hva gjør du/dere da?

Utagerende atferd

9. Hva vil du legge i begrepet *utagerende atferd*?
10. Hva vil du si er typiske kjennetegn på utagerende atferd for deg?
11. Hva tror du kan være grunnen til at barn utviser denne typen atferd?
12. Er utagerende atferd et tema som ofte blir diskutert i personalgruppa?

Arbeid med utagerende atferd

13. Hvordan mener du det er viktig å møte barn med utagerende atferd?
14. Hva opplever du som det vanskeligste i forbindelse med barn som utviser utagerende atferd? Hva tror du dine kollegaer synes er det vanskeligste?
15. Hvilke metoder og/eller tiltak har du god erfaring med i forbindelse med utagerende atferd?
16. Har du og resten av personalgruppa mottatt veiledning i forbindelse med arbeid med barn som utviser utagerende atferd?

Annet

17. Er det noe jeg ikke har spurt om eller som du har kommet på underveis i intervjuet du ønsker å fortelle om?

Vedlegg 2 – Informasjonsskriv med forespørsel om intervju

Forespørsel om deltakelse i datainnsamling/intervju til masteroppgave

Til pedagogisk leder/barnehagelærer,

Formålet med dette intervjuet er å innhente data til bruk i min masteroppgave. Oppgaven omhandler barnehagelærers møte med barn som utviser utagerende atferd, og jeg ønsker å innhente informasjon om deres rutiner, arbeidsmåter og erfaringer innen temaet.

Informasjonen vil innhentes ved hjelp av kvalitativt intervju med lydopptak som ved studiets slutt (18.05.2022) vil destrueres for å hindre videre bruk/distribusjon. Informanter vil være sikret full anonymitet, opplysninger vil bli behandlet med bakgrunn i informants samtykke og det vil ikke bli brukt opplysninger om person eller barnehage i oppgaven som gjør informanter gjenkjennelige. All deltagelse i prosjektet er også helt frivillig, og du kan når som helst velge å trekke deg fra intervjusituasjonen uten at det er nødvendig å oppgi noen grunn.

Dersom det skulle oppstå spørsmål i forbindelse med datainnsamlingen kan min veileder, Eldar Taraldsen, kontaktes på telefon: 74022722 eller mail: eldar.taraldsen@nord.no.

Behandlingsansvarlig institusjon er Nord Universitet avd. Levanger.

Personvernombud ved aktuell institusjon kan kontaktes enten på mail: personvernombud@nord.no eller telefon: 74022750.

Før intervjuet starter vil du bli bedt om å underskrive på et samtykkeskjema, dette for å sikre at du godkjenner min forespørsel om intervju og at du har lest foregående informasjon. Du som informant vil også ha full rett til innsyn, retting, sletting og/eller dataprotabilitet. Du vil

også som informant ha rett til å innsende klage til Datatilsynet ved feil bruk av informasjon/mangel på anonymitet.

Med vennlig hilsen,

Lone Lorgen.

Vedlegg 3 – Samtykkeskjema

Samtykkeskjema

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta i intervju
- At jeg når som helst kan trekke meg fra intervjusituasjonen uten begrunnelse
- At mine opplysninger behandles frem til prosjektet er ferdigstilt og avsluttet

Signatur (prosjektdeltager, dato)

Signatur(prosjektansvarlig)

Vedlegg 4 – Godkjenning fra NSD

18.05.2022, 08:47

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

Vurdering

Referansenummer

629825

Prosjekttittel

Masteroppgave

Behandlingsansvarlig institusjon

Nord Universitet / Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag / Logopedi, spesialpedagogikk, tilpasset opplæring

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Eldar Taraldsen, eldar.taraldsen@nord.no, tlf: 74022722

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Lone Lorgen, lorgenlone@gmail.com, tlf: 95442739

Prosjektperiode

17.04.2022 - 18.05.2022

Vurdering (1)

24.03.2022 - Vurdert

OM VURDERINGEN

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, men du må oppdatere informasjonsskrivet før du starter (se neste avsnitt).

INFORMASJONSSKRIV

Informasjonsskrivet ditt mangler noen punkter loven krever er med. Du må derfor legge til disse punktene i informasjonsskrivet før du gir dette til forskningsdeltakerne dine. Du trenger ikke å laste opp den oppdaterte versjonen i meldeskjemaet:

- Hvilken institusjon som er behandlingsansvarlig
- Hvordan opplysningene innhentes

- Når behandlingen av personopplysninger skal avsluttes og hva som skal skje med personopplysningene da: sletting, anonymisering eller videre lagring
- At du behandler opplysningene om dine forskningsdeltagere basert på deres samtykke
- At utvalget ditt har rett til innsyn, retting, sletting, begrensning og dataportabilitet (kopi)
- At utvalget ditt har rett til å klage til Datatilsynet
- Kontaktopplysninger til prosjektansvarlig (evt. student og veileder)
- Kontaktopplysninger til din institusjon sitt personvernombud

Ta gjerne en titt på våre nettsider for hjelp til formuleringer:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/sjekkliste-for-informasjon-til-deltakerne/>

ANSATTE I BARNEHAGEN SIN TAUSHETSPLIKT

Barnehageansatte har taushetsplikt, og det er viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere enkeltbarn, deres foreldre eller avsløre taushetsbelagt informasjon. Vi anbefaler at du er spesielt oppmerksom på at ikke bare navn, men også identifiserende bakgrunnsopplysninger må utelates, som for eksempel alder, kjønn, navn på barnehage, opprinnelsesland, diagnoser og eventuelle spesielle hendelser. Vi forutsetter også at dere er forsiktig ved å bruke eksempler under intervjuene.

Studenten og den ansatte har et felles ansvar for det ikke kommer frem taushetsbelagte opplysninger under intervjuet. Vi anbefaler derfor at studenten minner om taushetsplikten før intervjuet starter.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

For studenter er det obligatorisk å dele prosjektet med prosjektansvarlig (veileder). Del ved å trykke på knappen «Del prosjekt» i menylinjen øverst i meldeskjemaet. Prosjektansvarlig bes akseptere invitasjonen innen en uke. Om invitasjonen utløper, må han/hun inviteres på nytt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til den datoen som er oppgitt i meldeskjemaet.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemalerverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!